אגעדאנק

על פרשת השבוע

פרשת **וירא** תש"פ

בס"ד, בכל ענייני הגיליון ניתן לפנות לדוא"ל: g.agedank@gmail.com

© כל הזכויות שמורות למו"ל. אין לקרוא בזמן התפילה וקריה"ת.

והוא ישב פתח האהל כחם היום (יח, א)

כתב רש"י, "פתח האוהל – לראות אם יש עובר ושב".

מה הביטוי של "עובר ושב"?

אומר האדמו"ר הק' רבי אברהם יעקב מסאדיגורא: העניים מצאו את דרכם בעצמם לאוהלו של אברהם אבינו, אבל היו כאלה שרצו להיכנס אך התביישו, לכן הם התקרבו לאהל והתרחקו ממנו, וחוזר חלילה, והיו "עובר ושב"... אברהם אבינו המתין לראות היש עובר ושב, וכאשר מצא עניים כאלו, היה רץ ומזמינם להיכנס.

בספר "אדיר במלוכה" מסופר על טביעת העין שהיתה לרבי הקדוש רבי יצחק מבוהוש זצ"ל והבנתו בנפש האדם:

ביתו היה פתוח לרווחה לכל רעב ונצרך. פעם אחת הגיע יהודי שנראה כגביר ובפיו היתה בקשה שונה מבקשות הצדקה והעזרה השגרתיות – הוא אמר כי הוא גביר גדול המקבל הרבה מאוד דברי דואר, אך ילדי השכנים מחטטים בתיבות הדואר והוא חושש שמא דברי דואר נעלמים לו, ולכן הוא מבקש להפנות את המכתבים למעונו של הרבי.

הסכים הרבי בחפץ לב לסיע לו בכך, וכך בכל יום היה מופיע בשעת הצהריים לשאול אם הגיעו דברי דואר עבורו.

משחלפו הימים ואפילו דבר דואר אחד לא הגיע עבורו, פנתה הרבנית אל הרבי וסיפרה על הגביר המגיע לשווא יום אחר יום לביתם.

"כך?" שאל הרבי, "כנראה שהוא רעב ורוצה לאכול אלא שמתבייש הוא".

"אם הוא מתבייש", סברה הרבנית, "ודאי יתבייש גם כשאציע לו אוכל"...

חייך הרבי ואמר: "כשיבוא מחר אמרי לו כי הדוור עדיין לא הגיע, תציעי לו להמתין מעט, ובינתיים תגישי לו משהו לאכול"...

הרבנית עשתה כדברי הרב, ומאותו יום ואילך כאשר היה מגיע אותו אדם לברר פרטים אודות מה שנשלח לו בדואר, ענתה שעדיין לא הגיע, ובנתיים הושיבה אותו על יד השולחן והגישה לו ארוחה חמה. הלה היה אוכל לשובע נפשו, ולאחר מנוחה קלה, הלך לדרכו...

הנה כי כן, מצוות הכנסת אורחים צריכה להיעשות ברגישות רבה, תוך שימת לב לכל פרט שהוא ייטיב עם תחושותיו של האורח. (ומתוק האור)

והוא ישב

וברש"י ביקש לעמוד א"ל הקב"ה שב ואתה סימן לבניך שעתיד אני להתייצב בעדת הדיינין כו'

יש לפרש דה"ק שאברהם אבינו חשב בלבו שהוא הוא האדון והבעל הבית ולכן יש לו לעמוד ולסבב אצל האורחים והודיעו הקב"ה שהוא הוא הבעל הבית ואעע"ה ישב במקומו, וזהו סימן לדיינים שלא ידמו בנפשותם שהם הם הבעה"ב ויכולין לדון כפי רוחם שיש דין ודיין והקב"ה הוא הבעל הבית על הכל

(א"ש פנחס)

יקח נא מעט מים (יח, ד)

כתב רש"י: ע"י שליח.

יש להבין, ג' פרים שחט אברהם אבינו בשביל שיהיה לכל אחד לשון של בקר, וכשמגיע אל המים אומר "יקח נא **מעט** מים"? למה לא לתת להם הרבה מים?

מתרץ רבי ישראל מסלנט זצ"ל עם יסוד מוסר, אי אפשר להיות צדיק על חשבון השני! אי אפשר להדר בהכנסת אורחים כשזה על חשבון השני, לכן כיון שאת המים הביא השליח, אמר אברהם אבינו יוקח נא "מעט מים".

ראוי לצרף כאן סיפור (אותו סיפר הרב אליהו דיסקין) על החפץ חיים, המלמד הן על "גדולה הכנסת אורחים" והן על היסוד הנ"ל שלא להדר על חשבון השני:

בחור אחד עבר בדרכו בראדין, היה זה ביום שישי, שעות ספורות לפני כניסת השבת. באין לו מכיר בעיר זו, פנה אל ביתו של החפץ חיים, שקבלו בסבר פנים יפות. כשראה החפץ חיים שהבחור נראה עייף מאוד ותשוש מהדרך, הציע לו מטה לישון. הבחור שבאמת היה מאוד עייף נענה להזמנה ונשכב לישון. כשהתעורר הבחור, אמר לו החפץ חיים, שכבר סיימו להתפלל בבית הכנסת, והוא מחכה שהבחור יתפלל ולאחמ"כ יסעדו את סעודת השבת. לאחר הסעודה רצה הבחור ללכת לישון, וראה שהשינה ממנו והלאה ואינו מצליח להירדם. הלך להסתכל מהחלון וראה שכבר עלות השחר. נחרד הבחור להיווכח שהחפץ חיים חיכה לו כל כך הרבה זמן עד שיתעורר.

לאחר התפילה בבוקר, ניגש אל הרבנית, ושאל אותה מה היה אתמול בלילה, סיפרה לו הרבנית, שכשהגיע החפץ חיים מהתפילה, וראה שהבחור עדיין יושן, לא הרשה להעירו משנתו, ואמר לבני הבית, שהם יאכלו, ובנו יעשה להם קידוש, ואחרי הסעודה, שיערכו מחדש את השולחן כאלו שלא אכלו עדיין, והוא יחכה לאורח. כשסיימו את הסעודה וראו שהבחור עדיין לא התעורר ערכו באמת את השולחן מחדש, ואמר להם החפץ חיים שילכו לישון והוא יעיר אותם כשהבחור יתעורר. ואכן כשהבחור התעורר קמו כל בני הבית והצטרפו אליו לסעודה, כדי שלא ירגיש אי נעימות לאכול לבד, ועל שעיכב את החפץ חיים כל כך הרבה זמן מלאכול.

ואקחה פת לחם וסעדו לבכם אחר תעברו (יח, ה)

אדם שעושה סעודה ומזמין את רעיו לשמוח אתו, מן הנימוס הוא שכשמגיעים האורחים מזמינם לשבת ולאכול. אבל אם פונה אליהם בהגיעם ואומר להם "תשבו, תאכלו, ותלכו" הרי שהם יבינו שאינו רוצה שיתעכבו ונותן טעם לפגם בכל ההרגשה שלהם.

אם כן, שואל בספר "אוצר הרעיון והמחשבה", מדוע פונה אברהם אבינו - שאין לנו מכניס אורחים גדול ממנו - אל האורחים ואומר להם: "ואחר תעבורו"?

ומתרץ **בדרך צחות** כך:

הנה אברהם אבינו נעשה לו נס שהקב"ה הוציא חמה מנרתיקה, כדי שלא יבואו אורחים, והרי אין בעל הנס מכיר בניסו, ישב אברהם אבינו וחשב מה קורה כאן שכבר שלשה ימים ששום אורח לא רוצה להגיע? אולי יש איזה פגם בהכנסת אורחים שלי, שבגלל זה אנשים מרגישים כאן שלא בנח? חשב וחשב, והגיע למסקנה שאולי העובדה שכדרכו תמיד היה פונה אל האנשים בגמר הסעודה ומחייב אותם לברך ולהודות למי שהעולם שלו, לבורא עולם, אולי זה הסיבה שאנשים לא רוצים להגיע, כי הם לא תמיד רוצים להתעכב כדי לברך. לכן כשראה את המלאכים אמר להם: "וסעדו לבכם ואחר תעברו" אין לכם מה לחשוש שתתעכבו בסיום האוכל אלא מיד תוכלו ללכת... (אוצר הרעיון והמחשבה)

ויאמר מהרי שלש סאים קמח סלת לושי ועשי עגות (יח ו)

בגמרא בבא מציעא (פז, א) "כתיב קמח וכתיב סלת אמר רבי יצחק מכאן שהאשה צרה עיניה באורחים". ופירש רש"י שההוכחה היא ממה שאברהם אמר קמח ושרה אמרה סלת. כל המפרשים מתקשים, מהיכן הראי' שצרה עיניה באורחים, הרי סולת הוא יותר חשוב מקמח, ואם הביאה סולת לכאורה אין עיניה צרה באורחים?

תירץ **בדרך צחות** בספר "אוצר הרעיון והמחשבה" שהנה כשעושים סעודה, יש בזה שתי סוגים, יש "סעודה" ויש "שלחן מתוק", אם רוצים שהסועדים יאכלו סעודה שלימה עם מנה ראשונה ומנה מרכזית מגישים בתחילה לחם או לחמניות שיטלו ידיהם לסעודה. אבל אם זה רק "שלחן מתוק", נותנים על השולחן "מציות" או "לחמניות מזונות" וכו' ואז זה מנה אחת בלבד.

והנה מקמח עושים לחם, אבל מסולת עושים מיני מתיקה. וזה ההוכחה, שאברהם רצה שתביא קמח כי האורחים צריכים להתחיל עכשיו סעודה עם לשונות בקר וחרדל וכו', אבל שרה הביאה סולת, שיבינו שזה רק "שולחן מתוק"...

(אוצר הרעיון והמחשבה)

אמרו חז"ל (ב"מ פז ע"א) הוא אמר קמח והיא אמרה סולת מכאן שהאשה עיניה צרה באורחים. הקושיא מפורסמת שהרי אדרבה מן הפסוק הראיה להיפך שהיא אמרה סולת שהיא יותר ביוקר מקמח א"כ מכאן ראיה שאין האשה עיניה צרה באורחים.

פירש הבעש"ט הק', ע"פ משל, פעם אחת קרא האריה לגוריו ואמר להם דעו לכם בני אתם הגיבורים של העולם, ואין לכם ממה לפחד כלל. כל הבריות פוחדים מכם. יום אחד יצאו הגורים לטייל בעולם, הגיעו לארמון חרב והיו בו הרבה ציורים, באחד מהם שמשון הגיבור הורג אריה ומשסעו כשסע הגדי, רצו האריות ברוב בהלה אל אביהם ואמרו לו: איך אמרת שאנחנו הגיבורים בעולם והרי ראינו בציור גדול איך שאדם משסע אריה. ענה להם אביהם, אדרבה מזה ראיה לדברי, אילו היה זה דבר טבעי שאדם ישסע ארי לא היו עושים מזה תמונות גדולות כ"כ לראוה, אבל משום היות הדבר פעם אחת ויחידה ואינו מזדמן בכל יום עשו מזה תמונה גדולה לראוה. וזהו שאמרו חז"ל, התורה מפרסמת נדיבות לבה של שרה שהוא אמר קמח והיא אמרה סולת מכאן ראיה ששרה אמנו היתה יוצאת דופן ואשה אחרת עיניה צרה באורחים. (אהל אברהם, וכעין זה כתב היעב"ץ)

בספר א"ש פנחס להגאון ר"פ הירשפרונג זצ"ל כתב: ואני ביארתי באופן נאה עפ"י מש"כ התוס' בשבת קי"ז ע"ב ד"ה הציל וז"ל אומר ר"י כשאפו בי"ט של פסח מצות מסולת נקיה שיש לו די לצורך י"ט אין אופין אחריהן פת של הדראה אלא מתחילה יעשה של הדראה ואחרי כן יעשה הנקיה עכ"ל והנה מעשה דהמלאכים היה ביו"ט פסח טען אברהם שצריכין לאפות מקודם מקמח בכדי שיוכלו לאפות אח"כ מסולת כמ"ש התוס', אבל שרה שהיתה עיניה צרה באורחים אמרה שמקודם צריכין לאפות מן הסולת ואח"כ לא יכלו לאפות מן הקמח ועוד אמרתי דמה"ט אשה עיניה צרה באורחים לפי שהאשה מכרת באורחין יותר מן האיש (ברכות י'

ע"ב) ולכן יודעת שלאיש כזה אין מגיע לו יותר ממה שנתנה לו שאינו נקי וצדיק כמו שבעלה מדמה, משא"כ האיש שאינו מכיר בהאורחין מכבד את כולן כצדיקים גמורים. (אש פנחס)

מופלא הוא פירושם של "בעלי התוספות" על התורה לפסוק זה, וזה לשונם: "מהרי שלש סאים" - מכאן שהנשים עצלניות: "קמח סולת לושי ועשי עוגות" - מכאן ששרה עינה צרה. מדקאמר לה אברהם שלש סאים קמח אמרה לו וכי אעשה לחם שחור כמו שעושין מקמח. א"ל סלת עשי כמו פת נקייה:" [לפי פירושם, נסתר הפירוש הנ"ל] (טעם הצבי)

בספר אהבת וסגולת ישראל הביא לפרש בדרך צחות, למה אשה עיניה צרה באורחים, עפ"י הגמ' אוקירו נשייכו שביל שתתעשרו. שהאשה אינה חפיצה שבעלה ירבה בגמ"ח שכן צדקה היא סגולה לעשירות, "עשר בשביל שתתעשר", וכך, כשירצה הבעל להתעשר יוכרח להשתמש עם הסגולה האחרת ולכבדה בשביל שיתעשר...

(אהבת וסגולת ישראל – שנת תרצ"ב)

ואדוני זקן. (יח, יב)

לא מצאנו שקראה אותו אדוני כ"א בפעם הזאת, והנה רמב"ן כ' אברהם לא הודיע לה מה שנאמר מאת השי"ת שתלד בן ואת בריתי אקים את יצחק וכל הפרשה, נמצא לא נודע לה שהוחלף שמה לשרה, ושמעה כל היום שהוא קורא אותה בשם חדש שרה והלא דבר הוא, ע"כ חשבה כי עד עכשיו קרא לה שרי ר"ל שר שלי כי הוא טפל לה ברוה"ק כפירש"י [כ"א י"ב], אבל עכשיו נכנס אאע"ה לברית מילה והיא לא נכנסה חשבה שהיא טפלה לו ע"כ קרא שמה שרה סתם ולא שרי שר שלי כי הוא אדון לה בנבואה ולא היא לו ע"כ אמרה ואדוני זקן, ויען כי אין האמת כן כי לעולם הי' אברהם טפל לה ברוה"ק ואיננו אדון לה ע"כ לא אמר הקב"ה כלשונה ואדוני זקן שלא להוציא שקר מפי עליון חלילה אלא אמר ואני זקנתי שהוא אמת שאמרה על עצמה אחרי בלותי וגו' וכ"כ רמב"ן שבכלל זה ואני זקנתי.

(חתם סופר)

ואנכי עפר ואפר. (יח, כז)

השפיל עצמו בשני הקצוות, דעפר מעולם לא היה בו צורה חשובה רק יכול לקבל צורה חשובה דיכולין לזרוע בו ויגדל כל הצמחים או לעשות ממנו כלי חשוב. ואפר מקודם היה בו צורה רק שעתה אינו יכול לעשות ממנו מאומה דאינו בר גיבול וגם אינו מגדל צמחים. וזהו שאמר על עצמו דמעולם לא היה דבר חשוב וגם אינו עומד להיות יוצא ממנו דבר חשוב. וזהו שאמרו במסכת חולין (דף י"ח) דבשכר שאמר אברהם ואנכי עפר ואפר זכה לעפר סוטה ואפר פרה. דאפר פרה הוא לטהר להטמא מכאן ולהבא. ועפר סוטה הוא לברר שהיתה מקודם טהורה עד עתה. ושניהם הם מדה כנגד מדה:

(בית הלוי)

אחרי הדברים האלה ויוגד לאברהם לאמר (כב, כ').

פירש רש"י בשובו מהר המוריה היה אברהם מהרהר בלבו ואומר אילו היה בני שחוט כבר היה הולך בלא בנים היה לי להשיאו אשה וכו'. בישרו הקב"ה שנולדה רבקה בת זוגו וזה הדברים האלה.

הענין שאברהם היה אחר העקידה במדריגה זו שהצטער מאוד ונשפל רוחו לאשר לא זכה לגמור ציווי ה' בשלימות הגמור. והרהר בלבו לאמר כי הוא עצמו חייב בדבר שלא נגמר ונעשה החפץ ורצון הבורא להקריב את יצחק בנו על גבי המזבח. כי הקב"ה הבטיחו כי ביצחק יקרא לך זרע. וממילא כאשר לא היה עדיין ליצחק זרע לא היה במציאות כלל שיהיה נקרב עולה. אבל באם היה משיאו לו אשה מבנות ענר וכו' והיה לו ליצחק זרע קודם העקידה. כבר היה יכול להתקיים מאמר ה' יתברך שהבטיחו. וממילא היה ביכולתו להקריבו לעולה והיה נגמר ונעשה רצון ה'. בישרו הקב"ה שאל יצטער בזה כלל באשר לא היה שום מציאות שיהיה ליצחק זרע עד עכשיו. ולא היה אפשר כלל מקודם כי כעת נולדה בת זוגו. וההבטחה כי ביצחק יקרא לך זרע היא דוקא ממנה. ומתחילה כשצויתיך לא אמרתי לך שחטהו אלא העלהו. ובודאי נעשה מאמרי על ידך בלי שום הפסד וגרעון כלל:

(רמתיים צופים)

ותלד הבכירה בן ותקרא שמו מואב (יט, לז)

מעשה נורא מובא בהקדמה לשו"ת "אגרות משה" (חלק ח), "בליובאן היו גדולי תורה רבים ורבינו (הגר"מ פיינשטיין זצ"ל) היה מספר את המעשה דלהלן כדי להראות שהיו מהם שהגיעו למדרגת רוח הקודש כמעט, של גילוי אמיתי בתורה: "בתחילת חורף תרפ"ב חלה אחד מבעלי הבתים ונפל למשכב במין חולי מוזר ולשונו התנפחה בפיו. כאשר תקיף ליה עלמא, ורבי משה בא לבקרו, ביקש החולה להוציא כל איש מעליו וסיפר לרבינו את סיבת חליו.

וכה סיפר, שבוע קודם לכן, בשבת פרשת וירא הקשה כיצד זכו בנות לוט שהמשיח יהיה מצאצאיהן אף שלא בושו בגילוי עריות שעשו, והודיעו שבניהן הם מאביהן, ודיבר עליהן בדרך בזיון. בלילה הופיעו בחלומו שתי נשים זקנות מאד, שראשן ופניהן מכוסים ואמרו שהן בנות לוט, הן הוסיפו ואמרו לו ששמעו את מענתו, ובאו מעולם האמת לענות לו.

הן טענו שהיו יכולות לומר שמאחר שהן ממשפחת אברהם וניצלו בדרך נס מסדום, לא היו תולים בהם מעשה זנות והיו יכולות לייחס לעצמן כל מעשה נס כך שהיו יכולות לומר שנתעברו מן השכינה כביכול, ולייסד דת חדשה כנצרות, ולכן קראו לבניהן עמון ומואב להודיע שכאשר אשה מתעברת יש לוולד תמיד אב בשר ודם, בזכות זה זכו ויצא מהן המשיח האמיתי.

עוד אמרו לו שהוא חטא חטא גדול כאשר דיבר עליהן בדרך בזיון, ומאחר שהוא דיבר עליהן בזלזול הוא ייענש מידה כנגד מידה כמרגלים (רש"י במדבר י"ד ל"ז) ותשתרבב לשונו ותתנפח בחולי משונה, וכך ימות. כשסיים האיש לספר את סיפורו היסב את פניו אל הקיר ונפטר לעולמו. רבינו ראה בכך עניין אמיתי, מאחר שגם ההסבר נראה לו הסבר אמת".

(טעם הצבי)

והאלקים ניסה את אברהם

כבר נודע מה שהקשו בספה"ק מדוע נחשב נסיון העקדה לאברהם ולא ליצחק. ונזכיר ג' ביאורים מדברי רבוה"ק:

א. כתב בקדושת לוי על פרקי אבות בשבוע שחל בפרשת מטו"מ, דהיות ויצחק אבינו ע"ה עבד את השי"ת במדת הגבורה, ממילא אין זה נסיון כלפי נפשו. משא"כ אאע"ה כל עבודתו היה להיות מרכבה למדת החסד, ולכן היה לו נסיון קשה כהנה וכהנה לעקוד בגבורה את יצחק. והוסיף הכת"ס 'ויהי אחר הדברים האלה' אחר הוא סמוך למה שקדם לזה, 'ויטע אש"ל בבאר שבע' ופרש"י אילן פירות להכין לסעודה, וי"א פונדק ואכסניה ובו כל מיני מאכל, ויקרא שם בשם ה' אל עולם, אאע"ה היה מכניס אורח הגדול ביותר בעולם, בסדום נאסר להכניס אורח, והוא כבר יותר מעשרים שנה מכניס אורחים במדת החסד. אזי נתעורר מדת הדין האם יוכל אאע"ה לעבוד את השי"ת ולעורר בנפשו מדת הגבורה לעקוד את בנו. וזה שאמר לו הקב"ה לאחר הנסיון 'עתה ידעתי כי ירא אלק"ים אתה', עד הנה ידעתיך כאברהם אוהבי, ומעתה ידעתיך גם כירא אלקים. וביאר הקדושת לוי 'אבי', ויאמר הנני בני', כלומר ששאלו יצחק, והלא אתה אבא מרכבה למדת החסד, ואמר לו לבנו, כיון שהקב"ה צוה עלי כך, הנני בני, הרי כולל עצמי במדת הגבורה. כי גם בעל חסד גדול, צריך לגעור על מי שמדבר באמצע קדיש. הכל כפי רצונו יתברך.

ב. כתב המחצית השקל בסי' תקצ"א סק"ז על המג"א, שכשעלה לנהל על מבועי הוראה בעיר קעלן, זו היתה הדרשה הראשונה ששם ה' בפיו הק', שלכאו' זכות העקדה היא ליצחק? אלא שאאע"ה היה לו נסיון ארוך ביותר, שאילו היה שוחט את בנו, היה חוזר לביתו הריק מילדים, יום יום, לילה לילה, מי יודע כמה שנים היה צריך לחיות כערירי, זה הרבה יותר קשה מלפשוט הצואר ולהשחט על קידוש ה', וברגע כמימרא כבר עולה למקום עליון וגבוה ביותר שאין לנו שום השגה בה. הרי שנסיונו של אאע"ה הוא פי אלף מנסיונו של יצחק. וכ"כ הבית הלוי. והוסיף המחצה"ש בדרך צחות לפרש 'ויהי אחר הדברים האלה והאלקים נסה', עיקר הנסיון היה מתחיל אחר העקדה. כך ידע אאע"ה שהנה ישחוט את בנו יחידו, בפרט לדרוש השביעי דדרשת הר"ן שביקש ממנו הקב"ה שיוותר על הבטחת 'כה יהיה זרעך', והיה לו בחירה לוותר על הבטחת כלל ישראל או לאו... הרי חשב שישוב אל שרה לביתו, ויחיו ערירים כמה עשרות שנים. היה להם יצחק שהיה יכול להאיר את העולם ברוחני ובגשמי, והנה שחטוהו ברגע אחד.

ולכן זכותו של אברהם אבינו הוא בעיקר על העקדה, אע"פ שהוא עצמו נכנס לאור כשדים, כי נסיון שהוא לרגע אחד אינו במעלה כלל לעומת נסיון מתמשך לזמן רב. כמו שכלל ישראל לדורותיהם עקדו עצמם על קידוש השם, בימי בעלי התוספות, במסע הצלב הראשון והשני והשלישי. וכמבואר בסליחות כ' סיון. הרבה יותר קשה הוא להתנסות בנסיון מתמשך.

ג. הרה"ק רבי יחיאל מיכל מאוסטרובצא ביאר [וכ"כ הערוגות הבושם בקצרה] שבנוסח הוידוי אומרים 'אבל אנחנו ואבותינו חטאנו', וקשה מה לנו להזכיר עונות אבותינו עם עונותנו? אלא שזהו חלק מהוידוי שעונות אבותינו נגרמו להם בגלל שאנו היינו כלולים בהם. כמו שהזכרנו דברי החת"ס טעם שהיה צריך לעקוד את יצחק, משום חלק העשיו שבו, כי מצד יעקב שבו אין צריך לעקוד אותו. לכך אנו מתודים מה שגרמנו לאבותנו לחטוא בהיותנו כלולים בהם. וא"כ נמצא שהמעשים טובים שאדם עושה הוא בהשתתפות הדורות היוצאים אחריהם. ועפ"ז יובן מעלת אברהם בעקדה יותר מיצחק, כי אברהם כבר הוליד את בנו יצחק, והוא נשאר לבדו כביכול. משא"כ יצחק רץ להשחט על קידוש השם כי עדיין היו כלולים בו כל נשמות ישראל שעדיין לא נולדו ממנו באותה שעה ע"י יעקב בנו. ועדיין כל ישראל כלולים במחו של יצחק. וזהו 'והאלקים נסה את אברהם', כלומר, כאדם פרטי לבד, ולכן אומרים 'לזרעו היום תזכור', שזה עיקר זכותו של אברהם אבינו שהיה לבדו. וזה שאמר רש"י 'עכשיו עמוד לי בנסיון זה שלא יאמרו אין ממש בראשונה', וקשה שהרי היו נסיונות קשים מאד לפני כן, לך לך מארצך וכו'. ופירש רבינו יחיאל כי בנסיונות הראשונות עדיין היו כל הצדיקים כלולים בו, ממילא אין זה מעלה גדולה כ"כ, אך עתה שכבר הוליד את יצחק, כבר יצאו ממוחו כל נשמות צדיקי ישראל, ומנסים אותו לבדו, נסה את אברהם בפני עצמו. ויאמר הנני, הנני כאדם פרטי מוכן ומזומן לעקוד את בני לכבודך, בלי סיוע הדורות הבאים.

(הגרמ"י רייזמן שיעורי תפילה –פרשת העקדה תשע"ח)

מאוצרות המגידים

ויאמר בי נשבעתי נאם ה' כי יען אשר עשית את הדבר הזה ולא חשכת את בנך את יחידך (כב, טז)

יש המקשים, מה בעצם היתה הגדלות המיוחדת של אברהם אבינו במעשה העקידה? נכונותו לשחוט את בנו? וכי מה יכול היה לעשות, הרי הקב"ה צוה עליו "קח נא את בנך... והעלהו לעולה", האם יכול היה שלא לשחוטו?

סוד הענין טמון כאן בפסוק, וכך דרשו חז"ל במדרש (ויק"ר כט, ט)

"'בי נשבעתי נאם ה'", מה צורך היה לשבועה? ר' ביב בר אבא בשם ר' יוחנן אמר: עמד אברהם בתפילה ותחנונים לפני הקב"ה ואמר לפניו: 'רבש"ע, גלוי וידוע לפניך, בשעה שאמרת לי 'קח נא את בנך את יחידך' היה בליבי מה להשיבך, והיה בליבי מה לאמר: אתמול אמרת לי 'כי ביצחק יקרא לך זרע', ועכשיו אתה אומר לי 'והעלהו שם לעולה'? אלא כשם שהיה לי מה להשיבך וכבשתי את יצרי ולא השבותיך כחרש לא אשמע וכאלם לא יפתח פיו – כך כשיהיו בניו של יצחק באים לידי עבירות ומעשים רעים, תהא מזכיר להם עקידת יצחק אביהם, ועמוד מכסא דין לכסא רחמים".

אנחנו מוכנים לעשות הרבה דברים, אבל לפחות להגיב איזו תגובה. אני מוכן שחברי יעשה לי הכל, אבל לפחות שידע שהוא לא נהג עמי בצדק, מה, גם זה אסור לי?!

כשציוהו הקב"ה על העקידה, יכול היה אברהם לומר: "רבש"ע אני מוכן, אבל רק תסביר לי דבר-מה, רק שאלה אחת קטנה: הרי הבטחתני שממני ייבנה עם ישראל?! אבל אברהם לא הגיב, לא שאל שאלות, וביקש שבשכר זה גם הקב"ה לא יגיב כשעם ישראל יעשו עבירות. לבקש מהקב"ה שימחל – זה הוא לא היה יכול. כיצד ניתן למחול על עבירות?! רק זאת הוא ביקש: אני סגרתי את פי – גם אתה, רבש"ע, אל תעשה כלום, כביכול.

וזה לא היה הנסיון הראשון שלו. בפרשה הקודמת הקב"ה מצווה עליו: "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך". היה זה דבר קשה מאוד עבור אברהם אבינו. אברהם בנה את ביתו בחרן. הוא עמל קשות להחזיר את כל אנשי המקום בתשובה, עוד עבודה רבה היתה לפניו, והנה הקב"ה אומר לו "לך לך"! ומבטיח לו שיהיה לו שפע וכל טוב במקום החדש. ומה עושה אברהם? לא שואל שאלות, אלא מיד "וילך אברהם כאשר דבר אליו אלוקים", הוא משליך מאחוריו את הכל והולך!

ועדיין אין זה הכל. סוף סוף הוא מגיע לארץ כנען, והנה בפעם הראשונה בהסטוריה האנושית נהיה רעב בעולם. אין מה לאכול. הרי הוא היה יכול לבוא בתלונה ולומר: "רבש"ע אמרת לי לך לך אל הארץ אשר אראך, ויהיו לך ברכה והצלחה וכל טוב, ועתה, כשהגעתי לכאן – אין לי מה לאכול. זה דבר שלא היה לפני כן, פעם ראשונה שאין מה לאכול. ומה עם ההבטחה שהבטחת לי רבש"ע? אבל הוא לא אמר מילה!

ועל זה אנו חיים עד היום, על השתיקה הרועשת של אבותינו הקדושים!

(תפארת שמשון)

❀❀❀

כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט (יח, יט)

<u>שוויה של פרוסת לחם במדבר</u>

אברהם היה מקבל עוברים ושבים משהיו אוכלין ושותין הוה א"ל ברך א"ל מה נימא אמר ברוך אל עליון שאכלנו משלו. אם קבל עליו וברך הוה אכיל ושתי ואזיל ואם לאו הוה א"ל הב מה דעלך והוה א"ל מה אית לך עלי א"ל חד קשיטה דחמר בעשרה פולרין וחדא ליטרא דקופר בעשרה פולרין וחד עיגול דפיתא בעשרה פולרין מאן יהב לך חמרא במדברא מאן יהב לך קופר במדברא מאן יהב לך פיתא במדברא מאן יהב לך עיגולא במדברא מן דהוה חמי ההיא עקתא דהוה עקי ליה הוה אמר ברוך אל עליון שאכלנו משלו" (ילקוט שמעוני רמז פב)

המדרש מתאר את האופן שבו היה אברהם מחנך את באי ביתו לקיים את מצוות ד'. תחילה כיבד את אורחיו באוכל ובשתיה, וכאשר הודו לו הפנה אותם להודות למי שהאוכל שלו, ולימד אותם כיצד לעשות זאת.

מי שסירב לברך – "נאלץ" לעשות זאת...

כיצד?

אברהם אבינו היה אומר לו: "אם אינך רוצה לברך למי שהאוכל שלו, משום שאתה סבור שאכלת משלי, אם כן, עליך לשלם לי על סעודתך!", ואז הגיש לו אברהם חשבון מפורט על כל מה שאכל ושתה, כשהסכום לתשלום מגיע למספרים דמיוניים.

האורח היה מתפלץ למראה הסכום, ושואל: "כיצד הגעת לסכומים כאלו? פרוסת לחם בשווי חמש מאות שקלים? רבע עוף במחיר של אלפיים שקלים? מעולם לא שמעתי על מסעדה כזאת... בסך הכל מדובר במעט לחם ובשר וקצת מים?!"

"הלא אתה נמצא כעת במדבר", הזכיר לו אברהם, "וכאן הכל יקר פי כמה מאשר במקום ישוב. האם אתה יודע שרק התשלום על הדלק למטוס שהביא את הסחורה מן היישוב הקרוב ביותר עלה לי חמישים אלף שקל?!"...

לשמע התשובה ההגיונית, השתכנע האורח שעדיף לו לברך...

מתוך מדרש זה הביא הרב חיים קנייבסקי ראיה לשאלה הלכתית שהובאה לפניו, ומעשה שהיה כך היה:

רבי מרדכי רימר זצ"ל שהה בימי השואה הנוראה באחד ממחנות הריכוז, ומצבו הלך והתדרדר. הוא סבל קשות מן הרעב, ובנוסף לכך לקה במחלת הטיפוס. עד שחש שאם לא יאכל דבר בשעות הקרובות, הוא ימות במהרה מרוב חולשה.

בקושי רב ובמאמץ אדיר הצליח לגרור את עצמו אל מחוץ לצריף, וראה מסביבו רק שלג וקרח. לפתע הופיע מולו אחד מאסירי המחנה, ובידו ארבע חתיכות לחם – אוצר אדיר באותם ימים!

רבי מרדכי הבין כי היהודי שלפניו הצליח להוציא את הלחם בגניבה מהמטבח, אבל גם ידע שאין שום סיכוי שהלה יתנדב מרצונו לתת לו מהלחם שבידו...

מאחר שלא היה לפניו כל מוצא אחר, אזר את שארית כוחותיו, ודף את בעל הלחם. הלה החליק על הקרח כשחתיכות הלחם שהיו בידיו מתגלגלות לכל עבר... ומיד חטף החולה את אחת החתיכות וברח...

אותה פת לחם הצילה את חייו של רבי מרדכי, הוא החלים ממחלתו, ושרד את השואה.

לימים נהיה רבי מרדכי תלמיד חכם חשוב וידוע, ושימש כמשגיח בישיבת טשעבין, אולם כל ימיו הוא התייסר על הגזילה שגזל בהיותו במחנה. פעם אחת נכנס אל הרב אלישיב – מחותנו, ושאל אותו אם עשה כהוגן בכך שגזל מן הלחם, ומה עליו לעשות כדי לכפר על אותו מעשה.

למעשה שאלתו התחלקה לשלוש שאלות נפרדות: ראשית, האם היה מותר לו לקחת מן הלחם? שנית, גם אם הדבר נעשה כהוגן, האם עליו לחפש את בעל הלחם, ולשלם לו על הגזילה? ושאלה שלישית, שאמנם לא שאל, אך נשאלה לרבי חיים קנייבסקי: אם עליו לשלם, כיצד מחשבים את שוויה של אותה חתיכה – כפי שוויה כיום, או כפי מה שהייתה שוה אז, במחנה?...

על השאלה הראשונה נענה, שמאחר וליהודי השני היו ארבע ככרות לחם, הרי שנטילת ככר אחד מידו לא סיכנה את חייו. אם כן, אי כאן שאלה של נפש תחת נפש, אלא רק שאלה אם מותר לקחת את ממונו של הזולת בלא רשות כדי להינצל, ועל כך התשובה היא, כי אכן רשאי אדם להציל את נפשו על ידי גרימת נזק לממונו של חבירו. מסיבה זו נאמר בגמרא, שרשאי אדם להצית שדה חיטה של חבירו כדי להינצל מאויבים הרודפים אחריו ומבקשים את נפשו (ב"ק ס, ב).

אלא שהמציל עצמו בממון חבירו, חייב לשלם לאחר מכן לבעל הממון את כל הנזק שגרם לו. על כן התשובה לשאלה השניה היתה שעליו לשלם לנגזל את הגזילה. אך מכיון שהוא לא הכיר את האיש ממנו גזל את הלחם, עליו לתת את הסך שגזל לצרכי ציבור, מתוך תקוה שגם אותו איש או יורשיו שכבר הלחם נגזלה ממנו יהנה מאותם כספים, ובכך יש מעין תשלום על הלחם שנגזל מידו.

כעת נותרה השאלה האחרונה – מהו הסכום שעליו לשלם, כפי שווי לחם בימים אלו, או כפי שוויו במחנות ההשמדה?

כתשובה לשאלה זו, סבר רבי חיים קנייבסקי שאולי עליו לשלם כפי שהיתה שוה ככר לחם במקום שבו התרחשה הגזילה, ואף שאין לכך מקור מפורש, במדרש שהובא לעיל ניתן למצוא סימוכין לכך, שכן אנו רואים שהמתחייב לשלם על לחם שאכל במדבר, אינו יכול להיפטר בתשלום שוויו של לחם בעיר, אלא עליו לשלם כפי שעולה פרוסת לחם במדבר...

(ומתוק האור)

❀❀❀

"ולוט יושב בשער סדום"

כשהגיעו המלאכים להפוך את סדום מצאו את לוט יושב בשערה שבאותו יום מינוהו שופט עליהם (רש"י בראשית יט, א). ותמוה: במשך יובל שנים לא נהפכה, וביום שמינו את לוט כשופט, דוקא אז נהפכה? לכאורה, עם שופט צדק כלוט, היו להם סיכויים לשפר את דרכם!

אקדים לתשובה ספור מעשה, ובי היה מעשה.

כשהשתלטו הרוסים על ליטא אסרו על קיום הישיבות, סגרו את תלמודי התורה, אטמו את המקוואות, אבל לא יכלו לאסור את האנשים, כבודדים, לקיים מצוות דתם. ובנובהרדוק, הן יודעים אתם, חנכונו לאור: "לא יבוש מפני המלעיגים עליו בעבודת השם", גירא בעיני השטן! הלכתי אפוא בחוצות העיר כשציציותי בחוץ. והשטן הגיע. שוטר עצרני: "מה החוטים האלו?!"

"בגד של יהודים", אני עונה. "יש ברוסיה חופש דת!"

עיניו ירקו ברקים: "חופש דת בבית. ללכת כך ברחבו זו התגרות, פרסומת לדת. פעילות אנטי מהפכנית", צמד מלים שעורר חלחלה באותם ימים. "את התעודות!" הרי לך. הייתי פליט מפולין, חסר תעודות. זו היתה עברה פלילית, שעלולה לסבך בצרות צרורות!

"בוא אתי, במשטרה יחקרו". וימצאו שאני בן ישיבה ואיני עובד, "טפיל" לפי הגדרתם, עברה נוספת. אך מה באפשרות לעשות, כאשר אבדתי אבדתי.

אנו הולכים, וכולם סוטים מדרכנו כאילו היינו מצורעים. איש אינו רוצה בקשרים, לא עם שוטר ולא עם אסיר.

תוך כדי הליכה אני שולף מהכיס שני רובלים, ומושיט לו.

"טוב ויפה", הוא מסנן בארסיות. "פרופוגנדה, פרסומת חוצות לדת, וחסר מסמכים, ומנסה לשחד שוטר בעת מלוי תפקידו. תמשיך כך, לקבור את עצמך!" ומחיש את צעדיו לעבר תחנת המשטרה. כשנגיע לשם אני אבוד, הדברים יצאו מכלל שליטה.

"טוב", אני עונה. "תגיד אתה, כמה?"

"חמישה, לא פחות".

למזלי הטוב, היה לי. החמישיה החליפה ידיים והוא הפטיר: "לך, ושלא אראה אותך יותר". בלי חמישה רובלים, התכוון.

והבנתי שבסדום היו חוקים נוראים, ואיך שרדו שם? אם לא במתן קופיקות אזי במתן רובלים. אבל ביום בו מינו שופט הגון שאינו נוטל שוחד ושופט בנוקשות על פי חוקי סדום, אחת דינה להחרב!...

(והגדת)

❀❀❀

לוט, ואנחנו

נפש האדם מי ידע! "ויסע לוט מקדם" (בראשית יג, יא) הסיע עצמו מקדמונו של עולם, אמר: אי אפשי לא באברהם ולא באלוקיו (רש"י) - והכניס אורחים במסירות נפש, ואפה מצות כמנהג שראה בבית אברהם (רש"י בראשית יט, ג)!

ואם אתה תמה על כך, בוא וראה: קורח חלק על משה רבינו ונבואתו ועל תורה מן השמים. משך אחריו מאתיים וחמישים ראשי סנהדראות, ואת און בן פלת להשתלף, אבל נתן תקיעת כף. אמרה לו אשתו: "תישן, ואני אסתדר אתם". באו לקראו, וחפפה ראשה בפתח האוהל. אמרו: אין זה צנוע לשוחח עמה עתה, והלכו לבדם לאבדם (סנהדרין קט ע"ב).

כיצד יובן: לחלוק על משה ועל תורה מן השמים, "בהצותם על ה'" (במדבר כו, ט), ובה בעת להקפיד על הידורי צניעות! כמה סתירות מתרוצצות בנפש האדם!

בין חמש העבירות שעבר עשו בו ביום, מנו (בבא בתרא טו ע"ב) שכפר בעיקרו, וביזה את העבודה שהיתה בבכורות. לא מובן: וכי דורשים מהכופר בבורא שיעריך את עבודתו?! הלאה: אם כפר בעיקר, מדוע חפץ בברכות. וזעם כל כך על יעקב שנטלן, עד שנדר להרגו. וצעק צעקה גדולה ומרה עד מאד, ונשא קולו ובכה. הלא כל הברכות, ממקור הברכות, "ויתן לך האלקים" (בראשית כז, כח). איך אפשר לכפור בבורא ולחפוץ בברכותיו?!

אך זה האדם! רבי ירוחם ממיר זצ"ל אמר, שלשוא הוגיעו חכמים וחוקרים מוחותיהם ליישב סתירות בהנהגת האדם, כמה דיו נשפך וכמה קולמוסים נשתברו בנסיונות אלו, ולחנם. ומדוע, כי אין כאן כל תמיהה: במהותו, האדם הוא יצור מלא סתירות!

אני זוכר שספרו. אחד מראשי ההסתדרות, פוקר ומעביר על דת, רחץ בימה של תל אביב ונקלע למערבולת. למזלו, הבחין בו המציל. מיהר לסירתו, אל החסקה, ומשהו. כשהגיע אליו שמעו זועק בחרדה: "אני לא חוזר בתשובה, אני לא חוזר בתשובה!"

נו, תאמרו, הלא גמרא מפורשת היא (ערובין יט ע"א): רשעים, אפילו על פתחו של גיהנום אינם חוזרים בתשובה. אבל לא, תשמעו עד הסוף. כששבה אליו רוחו שאלו על כך. ספר לו: גדלתי בבית דתי, אבי היה חסיד סלונים. נמשכתי אחר רוח התקופה והתפקרתי, החלטתי לעלות עם גרעין חלוצי ולייסד קיבוץ בארץ ישראל. אמר לי אבי: יתכן שאנו נפרדים לנצח ולא אראה אותך עוד, כפי שאכן היה. יש לי אליך בקשה אחת. לפני שאתה עולה ארצה, לך להפרד מהרבי, לקבל ברכת הדרך. האמת, כבר לא הייתי שם, אבל איך אומרים, בקשה אחרונה ממלאים. חבשתי כיפה ונכנסתי אל הרבי. הוא ידע בדיוק מי אני והיכן אני, ואמר לי: "גדלת כאן, אבל האדם הוא בעל בחירה, ונסחפת למחוזות אחרים. אבל כלום לא יעזור לך, שרשיך כאן. דע, שלא תמות בלי תשובה!"

כשיצא, תלש את הכיפה ושוב לא כסתה את ראשו. וכעת, שנכנס לים ונגרף למערבולת, חשש שקיצו בא ונזכר בדברי הרבי. החל לזעוק שאינו חוזר בתשובה. ואם אינו חוזר, הרי לא ימות. שהרי כך הבטיח הרבי. והראיה, שאכן ניצל!

ואני מתבונן ושואל: ייצור כזה, כופר או מאמין?!

אם כופר הוא, מה לו ולהבטחת הרבי. ואם מאמין, למה לא הניח הבוקר תפילין? והתשובה: אדם רגיל הוא, גדוש בסתירות...

כמה שננו בנובהרדוק את הסיפור מ"חובות הלבבות" (סוף הקדמה שער הבטחון): חסיד נסע לסחור ולהתעשר במדינת הים, ומצאם עובדים לפסלי עץ ואבן. ולעג בפני הכומר: "איזה עיוורון וסכלות, לסגוד לפסל מעשה ידי אדם!"

התעניין הלה: "ואתה, למי עבודתך?"

התלהב: "לאלקים היחיד שברא הכל, ומשגיח על הכל, ומפרנס לכל!"

אמר לו: "מעשיך סותרים את דבריך!"

תמה: "הכיצד?"

הסביר: "אילו האמנת במה שאמרת, היה אלוקיך ממציא לפניך פרנסתך בעירך ולא היית טורח לעבור אורחות ימים לחפשה!"

נסתמו טענותיו, ושב לעירו, ולא יצא ממנה!

ולענייננו, הבין שחי חיי סתירה! (והגדת)

❀❀❀

"וישכם אברהם בבקר ויקח לחם וחמת מים ויתן אל הגר, שם על שכמה, ואת הילד וישלחה, ותלך ותתע במדבר באר שבע" (בראשית כא, יד). ופרש רש"י: **"ותלך ותתע", חזרה לגלולי בית אביה.**

מזעזע.

נזכור: הגר בת פרעה היתה (תרגום יונתן בראשית טז, א) שאמר: מוטב שתהא בתי שפחה בבית זה, ולא גבירה בבית אחר (בראשית רבה מה, א). והיתה שרה מגיירת את הנשים, והגר דולה ומשקה מתורתו. עד שנתנתה לאשה לאברהם, וסברה שעולה היא בצדקותה על שרה, ושרה דרשה כפיפותה. וברחה, וראתה שני מלאכי מרום, ושמחה: "הגם הלם ראיתי אחרי ראי (בראשית טז, יג). רגילה היתה לראותם בבית אברהם, וסברה שראתה בזכות אברהם. ועכשיו ברחה, ורואה בזכות עצמה, ולא מלאך אחד אלא ארבעה בזה אחר זה, ולא נחרדה (רש"י).

הגע עצמך: רבי שמעון בר יוחאי יצא בשליחות חבריו להצלת כלל ישראל, ובא שד לסייעו. בכה ואמר: "ומה שפחה של בית אבא [הגר] נזדמן לה מלאך שלוש פעמים, ואני לא פעם אחת? יבוא הנס מכל מקום!" (מעילה יז ע"ב). אלמלא נכתב, אי אפשר היה לאמרו: גדולה מרבי שמעון בר יוחאי!

וכתב הרמב"ן (בראשית כד, סב) שיצחק אבינו - יצחק אבינו! - קבע מקום תפילתו בבאר לחי רואי, בה נגלו המלאכים להגר, והמקום קנה קדושה!

ארבע עשרה שנה היתה אשתו של אברהם אבינו, הלא תקופה היא. ואף לאחר שפרשה שמרה עצמה, ונאים היו מעשיה כקטורת, ולבסוף שב אברהם אבינו ולקחה לאשה (בראשית כה, א וברש"י). ואיך יובן שחזרה לגלולי בית אביה? ויותר, שבתוך שעה זכתה להתגלות מלאך ולנס מופלא!

לא, אין הדברים כפשוטם, ואיך יובנו?

רבי מרדכי פרוגמנסקי האיר בהם עינינו, ובמעשה שהיה -

בערב שבת הוצרך לנסוע לקובנה. עלה לרכבת, ומולו ישב יהודי הדור צורה. התפתחה שיחה והלה סיפר שהוא שוחט ומוהל, שתא אומנויות הקשורות למזל אחד (שבת קנו ע"א) וגם מגמת פניו לקובנה, עליהם לרדת במינסק ולהחליף רכבת. הנסיעה התארכה ונמנמו מעט. כשהתעוררו נוכחו שהחמיצו את מינסק. הרכבת המשיכה הלאה, והם אנה הם באים.

"מיר האבן זיך פארבלאנדזעט!" תעינו בדרכנו, קונן השוחט.

"יהודי אינו תועה!" פסק רבי מרדכי.

"מה?!" נתן בו השוחט עיניים תמהות.

"יהודי אינו תועה", חזר רבי מרדכי נחרצות. "על הפסוק: ותלך ותתע, דרשו שחזרה לגלולי בית אביה. ואיך רמוז הדבר, משום שיהודי אינו תועה! -

המדרש מספר שספינה ובה יהודי אחד מגיעה לנמל זר. אמרו לו הנוסעים הנכריים: "קח כסף ועלה לעיר וקנה לנו אוכל!"

אמר להם: "הן זר אני פה כמותכם, ולהיכן אלך?"

אמרו לו - הגויים! - "וכי יש יהודי זר? בכל מקום שאתה הולך, אלקיך עמך!" (דברים רבה ב, טז) -

נרד בתחנה הקרובה, וה' יצליח דרכנו!"

משך השוחט בכתפיו, מה היה לו לומר.

הרכבת עצרה, וירדו בלב הישימון. כפר נדח השתרע במרחק. שמו אליו פעמיהם. אין להם בררה, עוד מעט שבת. פגשו גוי, ושאלו האם מתגורר כאן יהודי. הפנה אותם לבקתה אחת. נקשו בדלת, ובאיזו שמחה קדם בעל הבית פניהם: "אמרו לי, אולי אחד מכם מוהל?"

"כן, אני, מדוע?!"

חיבוק עז, והמארח אמר: "היום מלאו לבני שמונה ימים, הזמנתי מוהל מהעיר ולא בא, איני יודע מה קרה. הפלתי תחינה לפני הקדוש ברוך הוא שימציא לי מוהל. גם עגל קניתי לסעודת המצוה. אולי כבודו גם שוחט, במקרה?"

"במקרה", גם שוחט וגם מוהל.

"חבל רק שאין כאן איזה רב גדול, שיהיה סנדק".

"הבאתי עמי גם רב גדול", אמר השוחט.

"נו, האם יהודי תועה", שאל רבי מרדכי... (והגדת)

❀❀❀

"ויהי היום ויעבר אלישע אל שונם ושם אשה גדולה ותחזק בו לאכל לחם ויהי מדי עברו יסר שמה לאכל לחם: ותאמר אל אישה הנה נא ידעתי כי איש אלקים קדוש הוא עבר עלינו תמיד: נעשה נא עלית קיר קטנה ונשים לו שם מטה ושלחן וכסא ומנורה והיה בבאו אלינו יסור שמה:

מי נקרא אדם גדול

"ויהי היום ויעבר אלישע אל שונם ושם אשה גדולה ותחזק בו לאכול לחם", מה הפירוש אשה גדולה? מסביר התרגום "אשה דחלת חטאין" אשה יראה מחטאים.

ראיתי עוד בספר פלוני שמצטט מהזוהר "ושם אשה גדולה" מהי גדולה? שואל ומסביר הזוהר הקדוש:

טבע האשה ש"עיניה צרה באורחין" (כמבואר בגמרא במסכת ב"מ דף פ"ז), ובפרט אם יש הפסד כספי מחמתם, והנה אלישע ראה שאותה אשה, להיפך, היא שמחה לארח, ואף להוציא הוצאות לצורכו של האורח - בכל לבה ועינה, לכן נתן לה תואר "אשה גדולה". דברי הזהר הקדוש.

נמצינו למדים כי העושה ההיפך מטבעו - הוא איש גדול - זו המעלה הגדולה ביותר. וזהו הנאמר "ושם אשה גדולה".

אני אומר תמיד, מכריז ר' שלום בשיחה לתלמידים בביתו, כי כולם, הליטאים והחסידים וכל גדולי הקהילות והעדות, כל אחד בסגננו, אמרו ואומרים כי שבירת המידות היא התכלית:

הגר"א מוילנא כותב "עיקר חיות האדם היא שבירת המידות, ואם לאו למה לו חיים" המתנהג בחיי היום יום - בנועם אצילות - כאשר פסיעותיו נקיות מקנאה, תאווה וכבוד, (שהן ראשי המידות הרעות) הוא העומד בפסגת חיי האדם. וזו עבודתו בחייו - להגיע לאותה פסגת חיים - ואם לא עושה כן למה לו חיים. וכידוע, שהרבי רבי אלימלך זי"ע גם אומר כן בנוסח שלו - "עיקר בריאת האדם היא שבירת הטבע".

ועל פי זה מתחלקים התארים לבני אדם "איש גדול" - גדול יותר או גדול פחות, כל אחד לפי מצבו.

"איש אלוקים קדוש"

"ותאמר אל אשה הנה נא ידעתי כי איש אלוקים קדוש עובר עלינו תמיד"

שאלה גדולה, שאל הרבי הקדוש מרוזין זי"ע:

הנביא אלישע, היה נכנס לביתם, לנוח ולאכול לחם, והיא הצליחה לדעת שהנה עובר בביתם איש קדוש, אף אחד לא סיפר לה עליו כלום, וביום בהיר אחד אמרה לבעלה "ידוע לי כי האיש הזה איש קדוש". שואלת הגמרא "מנא ידעה - מהיכן ידעה?" עונה הגמרא "שלא נראה זבוב על שולחנו" כי, מכשירים נגד שרצים וזבובים, לא היו אז, ואם - עם כל זאת - לא היה זבוב אחד, בהכרח שהוא איש קדוש שחייו מתנהלים מעל דרך הטבע. ע"כ.

דבר ראשון עלינו להבין, שאם התורה אומרת "הנה נא ידעתי" היא לא באה לספר סתם, מה שהשונמית דיברה בשעת הסעודה עם בעלה - שסיפרה לו "הנה נא ידעתי" כי התורה לא עוסקת בשיחות סרק, שאינן נכונות דברים לא נכונים, התורה לא מצטטת, התורה היא תורת אמת. מה שנאמר בתנ"ך הוא אמת במלואו; וכשכתוב, הרי שאכן אשה זו ידעה הצליחה לדעת כי הנה איש קדוש דר בביתה!

דוגמא נוספת: בפרשה הבאה נאמר, שלבן אמר "ויאמר בא ברוך ה' למה תעמוד בחוץ ואנכי פיניתי הבית" אומרים חז"ל שאע"פ שאליעזר היה מצאצאי כנען והוא בכלל "ארור", "ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו", אבל על ידי ששימש את הצדיק, את אברהם, באמונה, יצא מכלל

"ארור" ונכנס בכלל "ברוך", שנאמר "ויאמר בא ברוך ה'". נשאלת השאלה מי הוא זה ואיזה הוא שאמר "בא ברוך ה'"? בסך הכל לבן הארמי, וכי מלבן מביאים ראיה?! אלא שאם כתוב בתורה דברי לבן "בא ברוך ה'" זו האמת, כי התורה היא "תורת אמת" (וכך הכניסו לפיו משמים שיאמר בנוסח זה) וא"כ שואלת הגמ' "מנא ידעה" - מהיכן ידעה? בקיצור, שאל הרבי הק' מרוזין זי"ע, מה פירוש שאלת הגמרא "מנא ידעה?" וכי חסר דרכים לראות על אדם שהוא איש גדול וחשוב, רואים את התפילה שלו, את השקידה, את הזהירות בבין אדם לחבירו, הסתפקות במועט, יראה מחטא וכו', וכידוע עוד ש"אשה מכרת באורחים" (ב"מ פ"ז) אז מה צריכים לטרוח להבין איך היא ידעה? - ידעה וגמרנו.

התירוץ של הרוזינע'ר הוא נורא ועמוק, תירוץ נפלא:

אומרים בתפילה בשבת **"בפי ישרים תתרומם, ובשפתי צדיקים תתברך, ובלשון חסידים תתקדש, ובקרב קדושים תתהלל".** - ארבע דרגות זו למעלה מזו - ישרים, צדיקים, חסידים, קדושים. ולצידם ארבעה סוגי לשונות - בפי, בשפתי, בלשון, בקרב. מה הכוונה?

"בפי ישרים", פה הוא הגלוי ביותר מכל הארבע ביטויי לשון. כאשר הפה מדבר שומעים ורואים כולם, זו הדרגה הראשונה של האנשים הישרים, - כי כבוד הקב"ה מתרומם בפיהם החיצוני.

למעלה מהם מהישרים - הם הצדיקים, שמלאכת הקודש שלהם יותר פנימית - **"ובשפתי צדיקים"** - השפתיים לפעמים חתומים סגורים. - והצדיקים מברכים בשפתותיהם.

"ובלשון חסידים" ה'לשון' היא יותר פנימית, והרבה יותר מכוסה, טמיר ונעלם עפ"י רוב, כי אכן קשה להכיר את מעלתם של החסידים, והם, מקדשים את הקב"ה בלשונם. הדרגה הגבוהה ביותר היא של הקדושים **"בקרב קדושים"** קדושים כמלאכים, והם נסתרים וחבויים עמוק בקרבם, לא שייך להכיר את עבודתם "בקרב קדושים תתקדש!" ומאד אפשרי שמסתובב בבית אדם קדוש, וכלל לא מכירים אותו, כי "בקרב קדושים תתקדש" זו מהותו. וא"כ זו שאלת הגמרא, כיון שאכן אלישע היה "איש אלוקים קדוש" מהיכן ידעה זאת, וכי הצליחה

לגלות את זה והרי "בקרב קדושים" הכל טמון במעמקים "עם ה' אלקיו"? משיבה הגמרא שראתה סימנים - הבחינה שלא נראה זבוב על שולחנו וכו'. ע"כ דברי הקדוש שאמר דברים קדושים.

ואני מוכרח לספר לכם:

הזבובים סביב לרבי אליהו

כשרבי אליהו לאפיאן עלה מהגולה לשכון בארץ הקודש לירושלים, מקום מגוריו היה - בחדרון שהשכירו לו בישיבת קמניץ. הייתה לי אז את הזכות להתגורר במחיצתו כמה חודשים.

ויהי היום, ורבי אליהו נקרא לשמש כמשגיח בישיבת זכרון יעקב. (ידוע שכשהיה בביתו של החזון איש, ביקש החזון איש מרבי אליהו שעל אף זקנותו יסכים לשמש כמשגיח כאן בארץ הקודש, לחש לו החזו"א בשקט ובהתרגשות: "עוד ינובון בשיבה, דשנים ורעננים יהיו, להגיד!" עוד תאמרו ותגידו, ותזכו להעמיד תלמידים").

יום יומיים, לאחר שעזב את החדר בקמניץ. נכנסתי לחדרו לסדר את החפצים, ונוכחתי כי בחלל החדר עפים זבובים רבים. נעמדתי על עומדי ותפסתי את ראשי: "אוי, כל כך חם כאן, ועד היום לא הבחנתי בזבובים, לא נעקצתי מיתושים" גם נזכרתי במאמר חז"ל בפרשתינו (בראשית רבה פרשה נד) ויהי בעת ההיא ויאמר אבימלך ופיכל שר צבאו, ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו (משלי ט"ז), רבי יוחנן אמר זו אשתו שנאמר (מיכה ז) "אויבי איש אנשי ביתו וכו'", א"ר ברכיה אויביו גם אויביו, לרבות מזיקי ביתו, כגון יתושים ופרעושים וזבובים". התבוננתי איך שעד אותו יום, בקיץ החם, והצפיפות, לא נראו יתושים וזבובים בחדרינו. אלא שלא סיפרתי זאת לאיש כי חששתי שמא אני טועה, ובוודאי ילעגו לי, יאמרו: "ר' שלום מספר מעשיות"...

חלפו כמה שנים, ובני שיחי', (רבי יצחק שבדרון) שלמד ב"זכרון יעקב" תחת עינו הפקוחה של רבי אליהו, שב מהישיבה לירושלים לחג הסוכות, וביום טוב של חג אמר, אבא, אספר לך עובדה מענינת מרבי אליהו:

אם ידוע לך, זכרון יעקב מסובבת בפרדסים וכרמים, כאשר ריבי רבבות של יתושים שונים עפים באויר. ויהי היום, בתקופת תמוז, באחד השיעורים מפי ראש הישיבה רבי נח שמענוביץ, ההיכל היה עמוס ביתושים באופן נדיר. הבחורים סבלו מאד. גם ראש הישיבה נאלץ לדחות מפניו יתושים שוב ושוב באמצע השיעור. והנה לפתע פנה רבי נח ליושבים בסמוך אליו, ועיניו פרצו דמעות קלות: תראו נא! שם בצד, איך שהמשגיח יושב ומקשיב לשיעור (כדרכו של רבי אליהו להשתתף בשיעורים) ובמחיצתו אין זבובים, אין! 'ראו נא קינדרלאך!' בכה ראש הישיבה הגדול והצדיק, הוא ביקש מהם להביט על המשגיח הישיש.

כששמעתי סיפור זה, כבר הסכמתי בעצמי לספר גם את מה שאני ראיתי.

(להגיד)

ואברהם ושרה זקנים, באים בימים (יח, יא)

כששני השטנים היטלר וסטלין, חלקו ביניהם את פולין בהסכם ריבנטרופ - מולוטוב הנודע לשמצה, החליטו - בלי שום סיבה שבעולם - להותיר בתווך מדינה זוטרה, ליטא החופשית, ויותר: להשאיר את הגבול פתוח. דבר שאפשר לרבבות יהודים להמלט מהגיהנום הפולני הכבוש בהם המוני בני ישיבות. לא ארכו הימים, והרוסים כבשו את ליטא. אסרו על קיום הישיבות. חייבים לצאת מברית המועצות. אבל איך, ולאן.

ראשית, הם היו חסרי נתינות, פליטים מפולין הכבושה.

שנית, אף ארץ, אף מדינה, לא הסכימה לקבל יהודים לשטחה.

שלישית, זקוקים היו לאשרת יציאה מברית המועצות, וכל מי שביקש לצאת מ"גן העדן הקומוניסטי" נחשד בהתנגדות למהפכה ונשלח לסביר, לחינוך מחודש במחנה כפיה.

רביעית, אם באורח פלא, תאושר ההגירה, כרוך הדבר בתשלום גבוה. ומאין יבוא הכסף. אם ממקורות חוץ, הרי זו השגת מטבע זר בדרכים לא חוקיות ומאסר ודאי!

בקצרה: שורת חומות בלתי עבירות.

ואז נזכר מישהו, שפעם היתה בעתון כתבה, שבאמצע האוקינוס השקט יש שרשרת איים סלעיים שוממים בשם איי קוראסו בבעלות הולנד. הממשלה ההולנדית בקשה לישבם וחוקקה תקנה, שכל הרוצה יבוא ויתישב. אין צורך באשרת כניסה. פנה לשגרירות ההולנדית, ואשרו: כל הרוצה יבוא ויתישב. נס מספר אחד.

ומובן, שאיש לא חשב להגר לאיים השוממים, מים ושמים דקלים ושחפים. פנו לשגרירות היפנית - סין היתה כבושה בידי יפן - לקבל אשרת מעבר לאיי קוראסו, בידיעה תחילה שהנוסעים 'יתקעו' ביפן לכל שנות המלחמה. נס אחד היה, שלמרות שליטא נכבשה על ידי הרוסים, החזיקו עדיין היפנים את שגרירותם בוילנה. נס שני היה, שהשגריר שאל את השלטונות בארצו והשיבו בשלילה, והוא המרה את פיהם והנפיק אשרות מעבר לאלפים. כשהטפסים אזלו הנפיק על נירות חלקים חתומים בחותמתו, וכשמכונת הכתיבה התקלקלה הנפיק אישורים בכתב ידו, כשבני ישיבות מחתימים בקצב בחותמתו. כשחזר לארצו פוטר ממשרתו בשל כך.

הנס הרביעי, כדי לקבל אשרת יציאה, נזקקו לאזרחות זרה. אזרחים רוסיים לא הורשו לעזוב את המדינה. והם, פליטים מפולניה. ופולניה הלא פסקה מלהתקיים. השיגו אזרחות מטעם הממשלה הפולנית הגולה, שמושבה בלונדון. ממשלה, שברית המועצות - שהיתה שותפה בפשע חלוקת פולניה - לא הכירה בחוקיותה. וכאן, הפלא ופלא.., הכירה באזרחות זו.

לשם קבלת אשרת יציאה, היו צריכים להגיש בקשה - לא במשרד הפנים כנהוג, אלא במשרדי הבולשת הנודעת לשמצה. רבים חששו שהבולשת אוספת את כל השמות והכתובות, כדי לאסוף את כל הבלתי מרוצים מהמשטר ולהגלותם לסיביר. בחשש כבד ובלב הולם נרשמו אלפים - והנה התקבל האישור. בתנאי אחד: שהנסיעה ליפן ברכבת הטראנס סבירית - שגם סלילתה היא נס בסדרת ניסים זו - תהיה בחסות משרד התירות הסובייטי, תמורת תשלום של מאתים דולרים. הון רב באותם ימים. ומנין לאלפי הפליטים מאתים דולר לאיש? נשלח מברק בהול ל"ועד ההצלה" בארצות הברית, לאמר: "שעות ספורות. רחמו. הצילו. מהרו. לוו. משכנו. שלחו כרטיסים ל"אינטוריסט' (משרד התירות הסובייטי). לעולם לא נשכח".

בתוך זמן קצר נאספו חמישים אלף דולרים - סכום השוה כיום לכמה מליונים. והבולשת לא חקרה, העלימה עין מהקשר האסור עם המעצמה הקפיטליסטית השנואה.

הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל, ראש ישיבת מיר, העיד שעד שהגיעו לעיר וולדיבוסטוק שבסיביר, ועד שעלו על הספינה שהעבירתם ליפן, לא היה בטוח שלא ימצאו עצמם כלואים במחנה עבודה בסביר! באיזה נס אוחזים אנו?

סיימנו? איפה!

הפליטים הגיעו לשנחאי שבסין. היתה שם קהילה יהודית קטנה, שמנתה כמה עשרות משפחות. אבל הם מצאו שם בית כנסת מפואר ובו למעלה מחמש מאות מקומות, עם חדר אוכל ענק למאות סועדים. כיצד? התברר, שאחד מצאצאי בני המקום עשה חיל בעסקיו בארצות הברית וזכר את מקום הולדתו, ובנה בית כנסת אדיר ממדים לזכר אביו. בית הכנסת שעמד שומם, והמתין למאות בני ישיבת מיר!

ובמשך כל שנות המלחמה, ארחו היפנים - שהיו בעלי בריתם של הנאצים הארורים- את בני הישיבה שמעולם לא קיבלו אישור שהיה בארצם, שהרי מגמת פניהם לאיי קוראסו השוממים, והם נתינים של פולין החפשית, ממשלה שיפן אינה מכירה בה, ומתכלכלים באמצעות תמיכה אמריקאית - מדינה שיפן מצויה עימה במצב מלחמה, תמיכה המגיעה דרך השוק השחור (בו שווי הדולרים גבוה לאין ערוך ממחירם בשער הרשמי[שממשלת יפן נלחמת בו מלחמה חרמה.

הגרמנים שיועציהם שהו ביפן, הסיתו נגד אלפי היהודים שמצאו שם מקלט והיפנים כבר הסכימו להעלות את כל היהודים לאניה ולהטביעה בלב ים. קצין יפני גילה את המזימה, ומשהתפרסמה התבטלה.

לכמה ניסים הגענו? אין צורך לספור, משום שכל קיומו של עם ישראל, בנס. "חי נפשי" - כתב היעב"ץ (בהקדמת סידורו "בית יעקב") שאין נס גדול מקיומו הפלאי של עם ישראל בגלות זה כאלפים שנה, כבשה בין שבעים זאבים העוטים עליה לטרפה, "כי בהתבונני בנפלאות אלה, גדלו אצלי יותר מכל ניסים ונפלאות שעשה ה' יתברך לאבותינו במצרים, ובמדבר, ובארץ ישראל!"

ויותר: כל התהוות עם ישראל, בנס!

"אברהם ושרה זקנים, באים בימים". הוא בן מאה, והיא בת תשעים.

לא זו בלבד, אלא: "ותהי שרה עקרה, אין לה ולד" (בראשית יא, ל) . כלומר, שאין בטבעה להיות לה ולד לעולם (רבינו בחיי), אילונית היתה (יבמות סג, ע"ב).

לאחר יאוש –

וילדו, יסדו את עם ישראל.

להורות, שאין יאוש!

וכל יסוד שושלת המלך המשיח –

רות, בת מלך מואב, עוזבת עמה ומולדתה ובית אביה והולכת אחרי נעמי, "עמך עמי ואלוקיך אלוקי" (רות א, טז). מה היו הסיכויים שתנשא, ועוד לבועז גדול הדור (רות רבה ה, י) וכאשר ההלכה של "לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה'" (דברים כג, ד), "מואבי" ולא מואביה (יבמות עז ע"א, ויעויין מהרש"א שם), לא היתה מוסכמת על הכל. ובאותו יום נשאה (יעוין בט"ז יורה דעה קצב, א) ובאותו לילה מת (רות זוטא ד).

להורות שיסוד עם ישראל, קיומו וגאולתו, כנגד כל הסיכויים. לאחר היאוש, ובשרשרת ניסים. והרי "כלל ופרט, אין בכלל אלא מה שבפרט", כן הוא בחיי כל אחד ואחד במוחש!...

(והגדת)

ויקרא אליו מלאך ה' מן השמים ויאמר אברהם אברהם ויאמר הנני: ויאמר אל תשלח ידך אל הנער וגו' (כב, יא-יב)

כתב הגה"ק רבי מרדכי מגורי האריז"ל בספרו ש"ך על התורה, טעם נוסף שלא ירד המלאך כאן לעוה"ז, כי אז היה אאע"ה משיב לו 'דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין', והיה שוחט את יצחק ח"ו. לכן קרא אליו מן השמים, שלא יאמר לו 'תלמיד אתה ואיני שומע בקולך'.

כי באמת צריך להבין איך שמע אאע"ה לקול המלאך, לאחר שקיבל נבואה מפורשת מן השמים, ולפי דעתו היתה כונת הנבואה לשחוט בפועל ממש, ובשפת אמת בליקוטי פרשת וירא, וכן בערבי נחל, נלאו לפרש הענין. וביאר הש"ך ע"פ מש"כ בספר מלכים א' פרק יג שם היה מעשה שמלמד אותנו יסוד גדול בהלכות נבואה, שזה מאד נוגע לנו למעשה, כי היום או מחר יתקיים בנו מקרא שכתוב 'ונבאו בניכם ובנותיכם', ועלינו לדעת פרט זה בהלכות נבואה.

שם מספר שבזמן שחטא ירבעם בן נבט, בא עדו הנביא האמת ועיכב את הקרבת הקרבנות לע"ז של ירבעם, וביקש ירבעם להכות את עדו, ותיכף שהרים ידו להכות את עדו, נעשה נס ותיבש ידו. ונביא אחד זקן יושב בבית אל, שבואל בן גרשום בן משה רבינו, שהוא היה נביא לע"ז, כמבואר בגמ' ב"ב, ויבא בנו של שבואל לספר את כל אשר איש האלקים היום, כל המעשה שנעשה עם עדו הנביא. וידבר שבואל אל בנו, איזה הדרך שהלך איש האלקים אשר בא מיהודה, תמצא לי את עדו. והלך ולא מצאו, מה עשה שבואל, חבש את החמור ורכב לקראת עדו הנביא, והיה אז זקן מופלג בן ארבע מאות שנה, ומצא את עדו יושב תחת האלה. ויאמר אליו 'לך איתי הביתה ואכול איתי לחם'. כנודע שהוא היה מכניס אורח הרבה שנים. אמר לו עדו, אני לא אאכול לחם ולא אשתה מים, 'כי דבר אלי בדבר השם' - כאשר צוני השי"ת שלא אוכל לחם ולא אשתה מים בשומרון עד שובי לארצי ארץ יהודה. אמר לו הזקן מבית אל שקר, 'גם אני נביא

כמותך ומלאך דיבר אלי בדבר ה' ואמר לי לך אמור לעדו והשביהו איתך אל ביתך ויאכל לחם'. כיון ששמע עדו השקר הזה, נכנע איתו ויאכל לחם וישת מים בבית שבואל הזקן. זו היתה סעודתו האחרונה.

תוך כדי סעודה היה דבר ה' אל שבואל נביא השקר, - זו היתה נבואתו האמיתית הראשונה – ועל זה דרשו בגמ' 'גדולה לגימה' שזכה נביא הבעל לנבואת אמת. ואמר לו הקב"ה שיאמר לאיש האלקים עדו הנביא, כה אמר ה' יען כי מרית פי ה' ולא שמרת את המצוה אשר צוך ה' אלהיך: ותשב ותא כל לחם ותשת מים במקום אשר דבר אליך אל תאכל לחם ואל תשת מים לא תבוא נבלתך אל קבר אבתיך'. ואח"כ מת בדרך ע"י אריה, ובא שבואל ולקח את נבלתו על החמור וכו' עי"ש.

הרי שעדו הנביא כשאמר לו שבואל נבואה של שקר שיבא לאכול אצלו, לא היה לו להאמין לשקריו. כי כלל גדול הוא שאילו היה הקב"ה רוצה שכן יאכל אצלו, היה הוא עצמו אומר לו, חזור בך ולך אכול אצלו, כיון שבאה החזרה ע"י שבואל, לא היה לו להאמין כלל.

וא"כ צ"ע איך שמע אברהם בקול המלאך שלא ישלח ידו אל הנער? עד כדי כך שהשפת אמת חותך את הפסוקים בסכינא חריפא. **ויקרא אליו מלאך ה' מן השמים ויאמר אברהם אברהם ויאמר הנני**, עד כאן היה דברי המלאך. אך המשך הפסוק השני הוא דברי השי"ת: **ויאמר השי"ת אל תשלח ידך אל הנער ואל תעש לו מאומה כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה ולא חשכת את בנך את יחידך ממני.** ומדייק מלשון הכתוב 'ממני', כלומר שהקב"ה אומר זאת, שאילו היו דברי המלאך, היה צריך לומר 'ממנו'. וכן המשך הפסוקים 'עקב אשר שמעת בקולי', היינו בקול השי"ת לבדו. וכן הקריאה השניה היתה הכרוז ע"י מלאך, 'ויקרא אליו מלאך ה' שנית', אך 'בי נשבעתי נאום השם' היה דברי השי"ת. וצ"ע שהעיקר חסר מן הספר, והיה צריך לכתוב 'ויאמר אליו השם'. וכן ידענו עד הנה שהמלאך אמר לו 'אל תשלח ידך'.

ולזאת ביאר הש"ך על התורה שזו סיבת קריאת המלאך מן השמים ולא כדרך המלאך להתגלות בעוה"ז, כדי שלא ידחהו אאע"ה ויאמר לו 'דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעים'. כבר היו לי הרבה בלבולים ממלאך אחר, ס"מ, בדרכי לכאן, ולא שמעתי בקולו, גם בקולך לא אשמע. לכן נשמע אליו הקול מן השמים, וצריך לבאר שהכונה שלא ידע אאע"ה מיהו המדבר אליו, לכן לא אמר לו 'דברי מי שומעים'. ואכן הוריד המאכלת מצוארו של יצחק.

יתרה מזאת כ' הערבי נחל בפרשת וירא, לא שטעה אאע"ה וחשב שהמלאך מן השמים הוא דבר ה', אלא שכלל גדול בנבואה הוא שאם המלאך מדבר מן השמים, לא נאמר בו הדין שלמדנו מעדו הנביא שלא לשמוע בקול נבואה ממדרגה אחרת. רק כשמלאך בא מעוה"ז אין שומעים בקולו לבטל הנבואה הראשונה, שכאן בעוה"ז מצאנו גם שמלאכים טעו ואמרו 'לבלתי הכפי' וכדו', כאילו הוא הופך ולא הקב"ה, או שבישר את שרה ולא את אברהם, אך בהיות המלאך בשמים אין בו שום צד נטיה שלא כרצון ה', לכן שמע אברהם בקול המלאך שקרא אליו מן השמים, דווקא מן השמים.

(הגרמ"י רייזמן שיעורי תפילה תשע"ח)

והוא ישב פתח האהל כחם היום (יח, א)

במשך שנים, אומרים חז"ל, הקים אברהם אבינו רשת של מסעדות;

אומרים חז"ל {מסכת סוטה י, א –ב} – **{בראשית כא-לג} ויטע אשל בבאר שבע. אמר ריש לקיש: מלמד שעשה פרדס ונטע בו כל מיני מגדים. רבי יהודה ורבי נחמיה; חד אמר: פרדס וחד אמר: פונדק. בשלמא למ"ד פרדס היינו דכתיב ויטע אלא למ"ד פונדק מאי ויטע כדכתיב {דניאל יא-מה} ויטע אהלי אפדנו וגו' ויקרא שם בשם ה' אל עולם. אמר ריש לקיש: אל תיקרי ויקרא אלא ויקריא מלמד שהקריא אברהם אבינו לשמו של הקב"ה בפה כל עובר ושב. כיצד? לאחר שאכלו ושתו עמדו לברכו אמר להם: וכי משלי אכלתם, משל אלהי עולם אכלתם הודו ושבחו וברכו למי שאמר והיה העולם!**

אם ככה, אברהם אבינו אירח אנשים – וביד נדיבה; הכניסם לתוך בתי התמחוי שלו, נתן להם לאכול ודרש מהם בקשה אחת ויחידה – לברך על האוכל, ובכך הוא החדיר בקרב אלפים ורבבות את דבר השם בעולם!

באים חז"ל, ועושים השוואה בין הכנסת האורחים של איוב, לבין הכנסת האורחים של אברהם אבינו;

אומר האבות דרבי נתן {פ"ז, א} – **יהי ביתך פתוח לרוחה** כיצד? מלמד שיהא ביתו של אדם פתוח לרוחה לדרום ולמזרח ולמערב ולצפון כגון שעשה איוב, שעשה ארבעה פתחים לביתו. ולמה עשה איוב ארבעה פתחים לביתו? כדי שלא יהיו עניים מצטערים להקיף את כל הבית: הבא מן הצפון יכנס כדרכו וכן לכל רוח. לכך עשה איוב ארבעה פתחים לביתו: **ויהיו עניים בני ביתך** ולא בני ביתך ממש, אלא שיהיו עניים משיחין מה שאוכלים ושותים בתוך ביתך כדרך שהיו עניים משיחין מה שאוכלים ושותין בתוך ביתו של איוב. וכשנפגשו זה בזה, אמר אחד לחברו: מאין אתה בא? מתוך ביתו של איוב, ולאן אתה הולך? לביתו של איוב;

היה מגיע בנאדם לביתו של איוב – "יש משהו לאכול???"

"ודאי!" – אמר לו איוב – "תגיד רק מה אתה רוצה לאכול"

"מה אני רוצה לאכול?! – תכין לי חביתה עם חומוס בפיתה..." – "בבקשה, תמתין חמש דק' ותהיה לך ארוחה" – וכך היה נותן איוב לכל בנאדם, מה שהיה מבקש.

ממשיך האבות דרבי נתן ואומר – וכשבא עליו ההוא פורענויות גדול, אמר לפני הקב"ה: ריבונו של עולם! לא הייתי מאכיל רעבים ומשקה צמאים?! שנאמר {איוב לא} ואוכל פתי לבדי ולא אכל יתום ממנה ? ולא הייתי מלביש ערומים?! שנאמר {שם} ומגז כבשי יתחמם, אעפ"כ א"ל הקב"ה לאיוב: איוב! עדיין לא הגעת לחצי שיעור של אברהם. אתה יושב ושוהה בתוך ביתך ואורחין נכנסים אצלך: את שדרכו לאכול פת חטים – האכילתו פת חטים. את שדרכו לאכול בשר – האכילתו בשר. את שדרכו לשתות יין – השקיתו יין. אבל אברהם לא עשה כן, אלא יושב ומהדר בעולם, וכשימצא אורחין, מכניסן בתוך ביתו; את שאין דרכו לאכול פת חטין – האכילוהו פת חטין. את שאין דרכו לאכול בשר – האכילוהו בשר. ואת שאין דרכו לשתות יין – השקהו יין. ולא עוד, אלא עמד ובנה פלטרין גדולים על הדרכים, והניח מאכל ומשקה, וכל הבא ונכנס אכל ושתה וברך לשמים;

יוצא א"כ, שאברהם אבינו היה מכניס לאנשים 'מושגים' באוכל; היה מגיע בנאדם שביקש לאכול חביתה בפיתה – היה אומר לו אברהם: "חביתה?! – את זה תאכל בבית! אכלת פעם אומציית פטריות עם רוטב מיונז???" – הוא לא היה מודע בכלל, שיש מאכל כזה – "פטריות יש רק ברגליים, לא?!" ☺

אחריו הגיע בנאדם נוסף – "מה בשבילך צדיק???"

"תעשה לי שניצל עם צ'יפס!"

"שניצֶל תאכל בחתונה בבני ברק – ממה שְׁנִיצֶל מהאירוע של אתמול ☺, אני אתן לך כתף בקר מס' 4 ! – ומה תשתה ? ? ?"

"דיאט קוקה קולה..."

"את זה תשתה בבית! אצלי שותים 'אמרטו בציר 70'!" ☺

באה התורה בפרשת השבוע, ומרחיבה בארוחה של ג' המלאכים;

{יח, ד} יקח נא מעט מים ורחצו רגליכם והשענו תחת העץ: {ה} ואקחה פת לחם וסעדו לבכם אחר תעברו כי על כן עברתם על עבדכם ויאמרו כן תעשה כאשר דברת: {ו} וימהר אברהם האהלה אל שרה ויאמר מהרי שלש סאים קמח סלת לושי ועשי עגות: {ז} ואל הבקר רץ אברהם ויקח בן בקר רך וטוב ויתן אל הנער וימהר לעשות אתו.

אומר רש"י – **בן בקר רך וטוב.** ג' פרים היו, כדי להאכילן ג' לשונות בחרדל.

נשאלת השאלה – ואם הוא היה שוחט רק פר אחד ופורס את לשונו לג' חלקים, זה לא היה מספיק?!

ועוד מרחיבה התורה: **{שם ח} ויקח חמאה וחלב ובן הבקר אשר עשה ויתן לפניהם והוא עמד עליהם תחת העץ ויאכלו.**

אומרים חז"ל בגמרא {מסכת ב"מ פו, ב} – **תנא דבי רבי ישמעאל: בשכר שלשה זכו לשלשה; בשכר חמאה וחלב זכו למן. בשכר "והוא עומד עליהם" זכו לעמוד הענן. בשכר "יוקח נא מעט מים" זכו לבארה של מרים.**

נשאלת השאלה – מדוע מרחיבה התורה לפרטי פרטים, את מה שאירע באותו אירוח? **התירוץ** הפשוט שעונים רובם – כיון שיש כאן הכנסת אורחים בצער, ואומרים חז"ל {אבות דרבי נתן פ"ג מ"ו} – **"וטוב אחד בצער ממאה ברווח".**

מספר המדרש {תנחומא, וירא, אות ד} – **וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא ויָרץ לקראתם. התחיל דם המילה לטפטף. אמר לו הקדוש ברוך הוא: בשכר חייך, שבזכותך אני אחוס על בניך בשני דמים ואפרע משונאיהם, שנאמר: ואעבר עליך וארא מתבוססת בדמיך (יחזקאל טז, ו), שני דמים, שנאמר: ואמר לך בדמיך חיי, זה דם פסח. ואמר לך בדמיך חיי, זה דם המילה.**

בא הסבא מסלבודקה [ר' נתן צבי פינקל] בספרו {**אור הצפון** ח"א}, ואומר יסוד נפלא. אסביר את דבריו בשפה שלנו;

ברוך ה', בדורונו אנו, רבו הגמח"ים; א' משאיל כסאות גלגלים, השני משאיל כלי עבודה, השלישי מלווה כספים וכו'.

ישנו בנאדם, שבבעלותו גמ"ח לציוד רפואי. הוא פותח את הגמ"ח שלו בין השעות 6^{00} - 20^{00}; באים אנשים, ומה שהם צריכים הוא משאיל להם.

נשאלת השאלה – מה קורה, אם ביום מסוים לא מגיעים אנשים לגמ"ח?

הבנאדם מבסוט: "ברוך ה', אף אחד לא שבר – לא רגל ולא יד – כולם בריאים!" – אז מה הוא עושה? – פותח תהילים ומתחיל לקרוא!

ישנו בנאדם, שיש לו גמ"ח לכלי עבודה; כל הכלים שנזקק להם השיפוצניק – יש לו. בנאדם צריך רתכת כדי לרתך משהו – הוא ניגש לגמ"ח ומשאיל ממנו את הציוד, ולמחרת הוא מחזיר.

נשאלת השאלה – מה קורה, אם ביום מסוים לא מגיעים אנשים?

הוא עושה תחזוקה לכל הכלים; משמן את הכלים, מנקה, בודק תקינות וכו' – ואם נישאר לו זמן – הוא קורא תהילים.

ישנו בנאדם, שיש לו גמ"ח להלוואת כספים. בכל יום, ברוך ה', באים אנשים להלוות ממנו כספים.

נשאלת השאלה – מה קורה, אם ביום מסוים לא מגיעים אנשים?

הבנאדם מבסוט: "ברוך ה', אנשים לא צריכים כסף – כולם קיבלו משכורות בזמן!"

נשאלת השאלה – האם תיתכן מציאות כזאת, שאדם שיש לו גמ"ח ולא מגיעים אליו אנשים – ירוץ לחפש אנשים?

אחד שיש לו גמ"ח לכלי עבודה – לא מגיעים אליו אנשים באותו יום – הוא יוצא החוצה ותופס בנאדם: "בא רגע אדוני! תעשה טובה, קח מקדחה!"

"אבל אני לא צריך מקדחה..."

"לא משנה – תיקדח!" ☺

"אבל אדוני, אני לא צריך!"

"אז קח קונגו!"

"בשביל מה קונגו?!"

"בשביל להרעיש לשכן!" ☺

אחד שיש לו גמ"ח להשאלת ציוד רפואי, ולא מגיעים אליו אנשים באותו יום – הוא יוצא החוצה ותופס בנאדם: "סליחה אדוני, אולי אתה מוכן לקחת כיסא גלגלים?"

"בשביל מה כיסא גלגלים?"

"שיהיה לשעת חירום! מקסימום תעשה איתו קניות בסופר!" ☺

נשאלת השאלה – בשביל מה לעשות את זה???

יושב לו אברהם אבינו, בגיל 99 – ביום השלישי למילתו – 70 מעלות בחוץ, אין נפש חיה – אפילו לא חתולה אחת, כי הפחים היו כ"כ רותחים, שאם היא היתה שמה רגל על אחד מהם, מיד היא היתה נשרפת מהחום ☺;

אומר הסבא מסלבודקה – לכאורה היה אברהם פטור ממצות הכנסת אורחים, משום שהיה חולה אנוש, ביום השלישי למילתו, שהוא הזמן המסוכן ביותר. וגם לא היתה אפשרות שיבואו אורחים בחום כזה שהיה דומה לגיהנום ולפי מושגי השכל האנושי לא היה כאן כל מקום למעשי חסד. ולא עוד, אלא שאברהם שלח את אליעזר עבדו לחפש אורחים והביא לו תשובה שאין אורחים. אבל אברהם אמר: "לית אמונתא בעבדי" – ויצא בעצמו {ראה ב"מ פו:}.

הקב"ה רואה שאברהם מצטער, ושולח לו מיד אורחים!

נשאלת השאלה – מה אתה מצטער???

אין אנשים – תגיד 'תודה רבה' לקב"ה, שאף אחד לא יצא מהבית!

כשיש אנשים שבאים לבקש – אז עושים איתם חסד – מובן. אבל אם אין אנשים, מה אתה רץ לחפש??? אם אין דרישה אז למה לתת ?!

לימדה אותנו התורה, מה זה 'איש חסד' אמיתי; אברהם אבינו לא נח ולא שקט. ראה הקב"ה, שהייסורים שיש לו בגלל שלא מגיעים אורחים, כואבים לו יותר מפצע המילה! אומר הסבא מסלבודקה –אברהם למד את מדת החסד מדרכי הקב"ה, וידע כי "חסד ה' מלאה הארץ" {תהילים קל"ג}, אין שום מקום פנוי מחסד הקב"ה ואף בגיהינום זה, יש מקום לחסד. ולכן ישב אברהם פתח האוהל וחיכה לאורחים כי היה בטוח שיזדמנו לו מעשי חסד. ואף אם אין כל אפשרות שילכו עוברי דרך בחום כזה, הבין אברהם שבודאי יבוא שינוי הטבע שתיוצר כעין דרך חדשה למעשה חסד בתוך אותו הגיהינום, וה' יברא ברואים מיוחדים שיוכל להיטיב עמהם. ואברהם השתוקק ללכת בזה בדרכי הקב"ה. כשם שהכין הקב"ה את כל הבריאה לפני שהיה אדם בעולם ואח"כ יצר את האדם שיקבל את חסד הבריאה {ראה סנהדרין לח}, כך השתוקק אברהם ללכת בדרכי ה' לעשות חסד לפני שעוד היה עם מי להיטיב ורצה שיווצרו ברואים שיוכל לבצע עליהם את מדת טובו וחסדו.

עד כאן בענין הכנסת האורחים של אברהם אבינו. כעת נעבור לאדם 'יקר' מאוד, שגם היה מכניס אורחים:

לפני ששולח הקב"ה את המלאכים לסדום, הוא מודיע על כך לאברהם;

{יח, כ} ויאמר ה' זעקת סדם ועמרה כי רבה וחטאתם כי כבדה מאד: {כא} ארדה נא ואראה הכצעקתה הבאה אלי עשו כלה ואם לא אדעה ... אברהם מנסה לבקש רחמים עבורם, אך ללא הועיל – **{לג} וילך ה' כאשר כלה לדבר אל אברהם ואברהם שב למקומו.**

אומר רש"י – **ואברהם שב למקומו.** נסתלק הדיין, נסתלק הסניגור, והקטיגור מקטרג, לפיכך ויבואו שני המלאכים סדומה להשחית. אחד להשחית את סדום, ואחד להציל את לוט, והוא אותו שבא לרפאות את אברהם, והשלישי שבא לבשר את שרה, כיון שעשה שליחותו נסתלק לו.

{יט, א} ויבאו שני המלאכים סדמה בערב ולוט ישב בשער סדם...

נשאלת השאלה – ולמה ישב לוט בשער?

אומר רש"י – **ולוט ישב בשער סדום.** ישב כתיב, אותו היום מינוהו שופט עליהם. אם שמו אותו שופט עליהם, מה הוא עשה שם בלילה?!

פשוט מאוד – הוא היה חדש בתפקיד, ולכן את מי שמים בלילה?! את החדשים בתפקיד – את הסטז'רים, ולכן שמו אותו שם בלילה, לעשות את כל העבודות המזדמנות ☺

רואה אותם לוט – **{שם}** וַיַּרְא לוֹט וַיָּקָם לִקְרָאתָם וַיִּשְׁתַּחוּ אַפַּיִם אָרְצָה.

אומר רש"י – **וירא לוט** וגו'. מבית אברהם למד לחזור על האורחים.

{ב} ויאמר הנה נא אדני סורו נא אל בית עבדכם ולינו ורחצו רגליכם והשכמתם והלכתם לדרככם ויאמרו לא כי ברחוב נלין: {ג} ויפצר בם מאד ויסרו אליו ויבאו אל ביתו...

אומר רש"י – **סורו נא.** עקמו את הדרך לביתי דרך עקלתון, שלא יכירו שאתם נכנסים שם, לכך נאמר סורו.

{שם} ויעש להם משתה ומצות אפה ויאכלו.

מכאן לומדים, שהבחור היה שיכור – דבר ראשון הוא מוציא בקבוק, על קיבה ריקה ☺

אומר הספורנו – **משתה.** קביעות סעודה על היין בהיות היין אהוב אצלו כמו שהוכיח סופו על תחלתו אבל אברהם לא עשה משתה זולתי ביום הגמל את יצחק – [וגם לא בשבילו אלא] לגדולי הדור שהיו מורגלים בכך בעת שמחתם כאמרם ז"ל קמי דשתי חמדא חמרא.

{שם ד} טרם ישכבו ואנשי העיר אנשי סדם נסבו על הבית מנער ועד זקן כל העם מקצה.

אומרים חז"ל {בראשית רבה, פרשה נ, אות ה} – **טרם ישכבו (בראשית יט, ד), התחילו** המלאכים **שואלים אותו** [את לוט] **אמרו לו: אנשי העיר מה הם** מי האנשים שפה, **אמר להון** לוט: **כל אתר אית טבין ובישין, ברם הכא סוגיה בישין** אבל האנשים כאן לא 'צדיקים גדולים'.

{ה} ויקראו אל לוט ויאמרו לו איה האנשים אשר באו אליך הלילה הוציאם אלינו ונדעה אתם.

נשאלת השאלה – מאיפה ידעו אנשי סדום, שהגיעו אורחים ?

{ו} ויצא אלהם לוט הפתחה והדלת סגר אחריו: {ז} ויאמר אל נא אחי תרעו: {ח} הנה נא לי שתי בנות אשר לא ידעו איש אוציאה נא אתהן אליכם ועשו להן כטוב בעיניכם רק לאנשים האל אל תעשו דבר כי על כן באו בצל קרתי.

אומר הרמב"ן – **אוציאה נא אתהן אליכם.** מתוך שבחו של האיש הזה באנו לידי גנותו שהיה טורח מאד על אכסניא שלו להציל אותם מפני שבאו בצל קורתו אבל שיפייס אנשי העיר בהפקר בנותיו אין זה כי אם רוע לב שלא היה ענין הזמה בנשים מרוחק בעיניו ולא היה עושה לבנותיו חמס גדול כפי דעתו לכך אמרו רבותינו (תנחומא וירא יב) בנוהג שבעולם אדם מוסר עצמו על בנותיו ועל אשתו והורג או נהרג וזה מוסר בנותיו להתעולל בהן אמר לו הקב"ה לעצמך אתה משמרן ...

לעומתו, בא **הספורנו** ומלמד זכות על לוט:

לוט ידע שבנותיו מאורסות, ובאותו הרגע שהוא יוציא אותם החוצה – החתנים ימתינו להן, וממילא יגנו עליהם מפני אנשי סדום;

כותב הספורנו – **אוציאה נא אתהן אליכם.** חשב שיקומו לוקחי בנותיו וקאם שאון ביניהם.

לולא **הרמב"ן**, היינו בטוחים שלוט עשה כאן מעשה אצילי – אני לא מדבר על כך שהוא רצה לזרוק את בנותיו מהבית, אלא על החלק הראשון של הכנסת האורחים. באים חז"ל ואומרים נוסח מצמרר לגבי זה;

אומר הפרקי דרבי אליעזר {פרק כה} – מֶה עשה לוט, **כשם שנתן משה רבנו נפשו על ישראל, כך נתן לוט נפשו עליהם** [על האורחים].

לוט מונה לשופט בסדום, וממילא הוא הכיר את כל החוקים שם. אך למרות שהוא ידע שהכנסת אורחים אסורה, הוא הכניס אורחים; חוק נוסף היה בסדום, שאסור לתת כסף לצדקה; היה מותר לתת צ'קים, רק עם פרטי הבנאדם שתרם את הכסף – ולמה ? כי כתוב בחז"ל, שכל עני שהיה מקבל את הצ'קים של התרומות, היה מת לאחר שלושה ימים כי היה אסור להכניס אוכל לסדום ולא היו מוכרים לעניים אוכל, אז הם אמנם היו אוספים צ'קים של תרומות, אבל אף אחד לא היה מוכן למכור להם אוכל, וממילא הם היו מתים לאחר שלושה ימים מרעב. לאחר מכן היה מגיע ה'פיקוח העירוני' – מוציאים מהבגדים שלהם את הצ'קים של התרומות, ומחזירים לאותם אנשים שתרמו להם את הצ'קים לתיבות הדואר; לכל בנאדם בסדום היו שני צ'קים, שכל הזמן היו חוזרים על עצמם – היה אסור לתת צ'ק, שפרטי התורם לא היו מופיעים עליו. זו היתה אחת העבירות החמורות בסדום! **[ברוך שאמר:** אני דוקא ראיתי בנאדם שכתב צ'ק – תרומה על סך 10,000 ₪ לבית הכנסת, אבל לא חתם למטה; שאלתי אותו: "למה לא חתמת את השם שלך למטה?!" – אמר לי: "זה תרומה בעילום שם" ☺]

מספרים לנו חז"ל, שלוט היה אבא שכול – איך ?

אומרים חז"ל {פרקי דרבי אליעזר פרק כה} – **רבי יהודה אומר: הכריזו בסדום ואמרו, כל מי שהוא מחזיק ידו בפת לחם לעני לגר ולאביון ישרף באש. פלוטית בתו של לוט היתה נשואה לאחד מגדולי סדום, ראתה עני אחד מדֵקדֵק ברחוב העיר, ועגמה נפשה עליו. מֶה היתה עושה? בכל יום כשהיתה יוצאת לשאוב מים היתה נותנת בכד שלה מכל מזון ביתה, ומכלכלת אותו העני. אמרו אנשי סדום: העני הזה מאין הוא חי, עד שידעו הדבר והוציאו אותה להישרף. אמרה: אלהי עולם עשה משפטי ודיני מאנשי סדום, ועלתה זעקתה לפני הכבוד, אמר הקב"ה: {בראשית יח, כא}** אֵרְדָה נָּא וְאֶרְאֶה הַכְּצַעֲקָתָהּ הַבָּאָה אֵלַי, **אם כצעקת הנערה הזאת עשו אנשי סדום, אהפוך יסודותיה שלה למעלה ופניה למטה, שנאמר 'הכצעקתה'. 'הכצעקתם' אין כתיב אלא 'הכצעקתם'.**

דעה אחרת, מביאה הגמרא;

מספרת הגמרא {מסכת סנהדרין קט, ב} – **הויא ההיא רביתא** היתה נערה אחת דהות קא מפקא ריפתא לענְיָא בְּחצבָּא שהיתה מוציאה לחם לעניים בחשאי בתוך כדה, כאשר היתה יוצאת לשאוב מים. לבסוף איגלאי מלתא נודע הדבר לאנשי סדום, והחליטו להענישה באכזריות נוראה. מה עשו? שַׁפּוּהָ דובשא סכו אותה בדבש ואוקמוה על איגר שורא והעמידוה על גג חומת העיר. **אתא זיבורי** באו דבורים אל הדבש **ואכלוה** לנערה. **והיינו דכתיב** וזה כוונת הכתוב **{בראשית יח-כ} ויאמר ה' זעקת סדום ועמורה כי רבה. ואמר** על כך **רב יהודה אמר רב: על עיסקי ריבה** כלומר, אין לקרא את המלה 'רבה' אלא רְבָה מלשון נערה, שזעקתה של אותה ריבה (נערה) עלתה לפני ה'.

עוד כתוב חז"ל, שבסדום לא היה אפילו עץ אחד לרפואה – את כל העצים קצצו! – גם עצי פרי וגם עצי סרק. כי אם יהיו עצי פרי, העניים יוכלו לקטוף את הפירות ובכך להתקיים. ואם יהיו עצי סרק – יהיו גם ציפורים, וממילא יבואו העניים ויצודו אותם, ומזה יהיה להם אוכל להתקיים!

סדום היה המקום העשיר ביותר בעולם – אדם היה תולש צנון מן האדמה ואיתו היתה יוצאת אונקיית זהב – האדמה היתה ספוגה זהב – מעין מה שיש כיום בכווית – אדם יוצא לגינה, עושה חור באדמה ויש לו תחנת דלק ☺

בנוסף, המושלים בסדום לא הסכימו לעניים לגור בעירם, כי חששו שלא ייקחו להם את כספם. לכן כל מי שהיה מעוניין לגור בסדום, היה צריך להציג תחילה 'יכולות כלכליות'. מכאן שלוט היה עשיר, שנאמר **{בראשית יג, ה} וגם ללוט ההלך את אברם היה צאן ובקר ואהלים.**

אין לנו מושג ברשע שהיה בסדום!!!

אם ככה, לוט ידע את כל החוקים האלה, ובכל זאת הפציר במלאכים שיבואו להתארח אצלו; הוא ידע שאם יתפסו אותו, ביום שלמחרת הוא כבר לא יהיה יותר שופט;

נשאלת השאלה – בשביל מה אתה מסכן את החיים שלך???

זה לוט, וזה מה שהוא למד בבית אברהם אבינו!

לאחר שהופך הקב"ה את סדום, אומרת התורה: **{יט, כט} ויהי בשחת אלקים את ערי הככר ויזכר אלקים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה בהפך את הערים אשר ישב בהן לוט.**

נשאלת השאלה – מה פירוש 'ויזכור אֱלֹקים את אברהם'?

אומר רש"י – **ויזכור אלקים את אברהם.** מהו זכירתו של אברהם על לוט, נזכר שהיה לוט יודע ששרה אשתו של אברהם, ושמע שאמר אברהם במצרים על שרה אחותי היא, ולא גלה הדבר, שהיה חס עליו, לפיכך חס הקב"ה עליו (ב"ר נא, ו.).

נשאלת השאלה – לכאורה לא מובן, איזה מעשה גדול יותר – זה שמסר לוט את שתי בנותיו כדי להציל את האורחים, או זה שהוא סגר את הפה ולא אמר אף מילה?!

יש שיגידו – "תשמע, לסגור את הפה זה ניסיון גדול!". אבל ודאי שכל אחד מבין, שהכנסת האורחים שעשה לוט בסדום, היתה מסירות נפש ממש! – אבל עם כל זאת, לא זוכר לו הקב"ה את הכנסת האורחים הזאת, אלא את זה שהוא סגר את הפה לפני המצרים.

לכאורה, זה לא מובן. הרי על מה נחרבה סדום?! – פסוק מפורש בנביא יחזקאל **{טז, מט} ויד עני ואביון לא החזיקה** – שלא נתנו אוכל לעניים! – לוט לא שייך לקטגוריה הזאת בכלל – הוא שיכֶל בת בגלל שנתנה אוכל לעניים!

מה רצה עוג מלך הבשן להשיג, בבשורה שבא לבשר לאברהם כי לוט בן אחיו נלקח בשבי?!

אומר המדרש {בראשית רבה, פרשה מב, אות ח} – **ויבא הפליט (בראשית יד, יג), ריש לקיש בשם בר קפרא הוא עוג הוא פליט, ולמה נקרא שמו עוג שבא ומצא את אברם יושב ועוסק במצות עוגות, הוא לא נתכון לשם שמים אלא אמר אברהם זה קוניון הוא, ועכשו אני אומר לו נשבה בן אחיך והוא יוצא למלחמה ונהרג ואני נוטל את שרי אשתו. אמר לו הקדוש ברוך הוא חייך שכר פסיעותיך אתה נוטל שאת מאריך ימים בעולם.**

כשהגיע משה רבינו למלחמה מול עוג – הוא פחד! אמר לו הקב"ה: "אל תירא ממנו"; אומר **תנא דבי אליהו** {פרק כה} – אין אומרים אל תירא, אלא למי שירא.

ממה פחד משה רבינו?! מאותה הזכות של עוג, שלכאורה הציל את לוט !

נשאלת השאלה – אם עוג שלא נתכוון לשם שמים – היו לו זכויות, לוט שמסר נפש על אורחיו – לא יהיו לו זכויות???

כדי להבין מה מונח כאן, הייתי רוצה לעמוד על יסוד שמובא בדברי **הסבא מסלבודקה**, וביתר הרחבה בדברי **הרב דסלר** {**מכתב מאליהו** ח"א, עמ' 111} – רק קודם לכן, נקדים הקדמה קצרה:

כאשר מתנהלת מלחמה בין שני אויבים, מה שמפריד ביניהם זהו קו הגבול; כל אחד מהצדדים, מתכונן לקרב בצד הגבול שלו – ופתאום פורץ הקרב מבלי שאף אחד מוכן לו; צד אחד נותן ירייה, ואז הצד השני מחזיר בחזרה – וככה פורצת לה מלחמה.
ביום הראשון של הקרב, מי שמצליח לגרום לצד השני לסגת קצת – הוא המנצח של אותו היום; למחרת, המלחמה לא מתחילה מאיפה שהיא התחילה ביום הראשון, אלא מאיפה שהיא הסתיימה ביום שלפני.
בא **הרב דסלר**, ואומר יסוד נפלא;
ישנם 'מקומות כבושים' אצל בני האדם, ששום יצר הרע לא יצליח להיכנס אליהם – זה נקרא 'שטח כבוש'!
ניקח דוגמא:
בנאדם מניח תפילין כבר 60 שנה בס"ד – היצר הרע לא יבוא אליו אפילו פעם אחת, ויגיד לו: "תגיד, אולי תיקח היום חופש מהתפילין?!" – זה לא יקרה!
אומר **הרב דסלר** – יצר הרע בכלל לא יתאמץ לבוא לבנאדם, ולשכנע אותו לעשות את זה – ולמה ?! כי זה 'שטח כבוש' – שם יצר הרע לא נכנס!
כך גם אדם המתפלל במנין כבר 50 שנה – לא ינסה היצר הרע לשכנעו, להתפלל בבית ביחידות – "תשמע, אולי היום ... יורד גשם בחוץ ... יש לך תמונה של הכותל בסלון – יש שם תשעה מתפללים, אולי תשלים להם מנין הפעם – פעם אחת שיתפללו במנין?!" ☺ - הוא לא יצליח להשפיע עליו!
ניקח דוגמא נוספת;
אדם חוזר מהעבודה ביום שישי, בשעה 14[30] ואומר לאשתו: "תשמעי רחל, הייתי כבר במקוה. אני נכנס להתקלח והולך לנוח קצת. תעירי אותי ברבע לארבע, כי שבת נכנסת בארבע ורבע"
"אין בעיה!" – היא מתיישבת על הכורסה בסלון ומתחילה לקרוא תהילים – ונרדמת! ☺ - הם מתעוררים מתי שאחד השכנים מתחיל לשיר 'שלום עליכם'; פתאום הוא שומע 'שלום עליכם' – הוא לא יודע אם זה בחלום או בהקיץ, ומזנק מהמיטה – "רחל!!! שבת!!!"
היא קופצת בבהלה – אין נרות ואין פלטה. מזל שנשאר אור בסלון;
"חמש ורבע – מה אני עושה עכשיו???"
"לך לצאנז – שם מתפללים רבינו תם. רוץ אולי תתפוס ערבית!" – שם מהר מכנסים על הפיג'מה ורץ להתפלל – מצליח לתפוס ערבית, מתפלל במנין וחוזר הביתה; הוא מגיע הביתה – "מה נאכל?!"
"יש דגים במקרר ..."
"ומה עם מרק???"
"לא שמנו אותו על הפלטה לפני שבת..."
לבסוף הם אוכלים דגים וקצת חומוס...
<u>נשאלת השאלה</u> – האם לבנאדם הזה יש ניסיון כעת, להדליק עכשיו אש כדי לחמם את המרק או הבשר?
התשובה היא – לא; הוא יאכל את הדגים וישיר עליהם את כל שירי השבת, ויגיד: "בע"ה בשבת הבאה, נאכל שתי צלחות מרק!" – הוא שהוא ייקח כוס של שיבס ריגל שתחמם אותו כמו צלחת מרק ☺ - ואם הוא ביחסים טובים עם השכנים, הוא יכל להיכנס אליהם עם 7-8 ילדים ☺, ואם לא? אז הוא נישאר בבית, מחכה לזמנים טובים יותר ☺
היצר הרע לא יבוא לשכנע אותו – "אדוני, בוא תדליק את הגז – תחמם את האוכל! הרי צריך לענג את השבת!" – היצר הרע לא יתאמץ אפילו לשכנע אותו – למה ? – כי זה 'שטח כבוש'! – לשם הוא לא נכנס!
לאיפה הוא כן ינסה להיכנס ?
בערב שבת הוא ב"ה אירח הרבה אורחים – הוא שם פלטה גדולה, ואת הסיר של הצ'ולנט הוא שם בצד הפלטה – ששם פחות חם. כי אותו לא צריך לילה, אלא ליום שלמחרת.
קם הבנאדם בשש וחצי בבוקר, ומברך 'ברכות השחר'; הוא נוהג שבכל שבת בבוקר, לאחר ברכות השחר, הוא פותח את הסיר ובודק 'מה שלומו' – להריח את הצ'ולנט, שנאמר "**והריחו ביראת ה'**" ☺
הוא ניגש לסיר של הצ'ולנט ופותח אותו - הצ'ולנט על הפנים! – בהיר כמו בנאדם שאין לו המוגלובין – לבן כמו הלבנה!!! ☺
מה הוא צריך לעשות עכשיו ? במרכז של הפלטה יש ספירלות; אם הוא יזיז את הסיר של הצ'ולנט למרכז הפלטה – משש וחצי עד השעה אחת עשרה שהוא חוזר – עד אז הוא יתחיל לקבל צבע, ואז גם לו יחזור הצבע ☺
מה עושים?
הבנאדם הזה לא יודע מה ההלכה – אם מותר או אסור. אבל אין לו מה לאכול – הוא יושב עם עצמו ואומר: "שמעתי שיש דבר כזה שנקרא 'שינוי'" – [לא המפלגה ☺] – "ויש דבר שנקרא 'כלאחר יד'" – הוא ניגש לסיר, ודוחף אותו עם המרפק לאמצע הפלטה! – "גם אם זה אסור, זה בטח דרבנן כי זה בשינוי" – על הדרך הוא גם קורא לחבר שלו – "שנים שעשאוה פטורים" ☺

מה עשה כאן אותו בנאדם ? במעשה הזה, הוא פתח זירה חדשה מול היצר הרע!
אם אלה הדברים, נוכל לחזור בחזרה לדברי **הרב דסלר**:
<u>אומר **הרב דסלר**</u> – ללוט לא היה שום ניסיון בהכנסת אורחים, בדיוק כמו אדם שמניח תפילין כבר 60 שנה, שאין לו ניסיון אם להניח או לא; לוט היה רגיל בהכנסת אורחים – עוד מבית אדוניו אברהם! – אצלו הכנסת אורחים, היתה בדיוק כמו הנחת תפילין אצלנו!
אם ככה, איפה התחילה ההתמודדות של לוט? ב'קו הגבול' שהוא מתמודד איתו בכל יום – ומהו קו הגבול שלו?! – לוט אהב ממון!
לוט היחיד שהלך עם אברהם – "אברהם, איך אתה הולך לבד – מי יסחוב לך את המזוודות?! אתה כבר בן 75!"
<u>נשאלת השאלה</u> – למה הקב"ה לא זכר לו את זה ?
<u>אומר **ר' אליהו מזרחי** {פרשת לך לך}</u> – פשוט מאוד, תקרא טוב מה כתוב בפס' **{ יב, ד} וילך אברם כאשר דבר אליו ה' וילך אתו לוט ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן** – כך כותבים פסוק ?! אלא היה צריך לכתוב "וילך אברם כאשר דבר אליו ה' – ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן – וילך אתו לוט" – מה אתה מספר לי שלוט הלך איתו, ואז אתה מספר לי בן כמה היה אברהם?!
אלא רצתה התורה לספר לך, שלא תחשוב שלוט הוא א' מל"ו צדיקים שבדור, שרצה להיות משב"ק [משמש בקודש] של גדול הדור. הוא נצמד אליו, כיון שאברהם היה בן 75! – אמר לעצמו לוט: "הוא כבר בן 75, כמה שנים הוא כבר יחיה?! עוד כמה שנים, אני כבר יורש אותו – ולא סתם, אלא יורש יחיד!" – לכן למה הוא הלך איתו??? כי " **אברם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן** " – הוא כבר זקן!!! – זה היה לוט מראשיתו.
לוט מצטרף לאברהם – אומרת התורה: **{יג, ה} וגם ללוט ההלך את אברם היה צאן ובקר ואהלים** – לוט מתברך ומעשיר; הוא לוקח רועים, והרועים האלה מתחילים לרעות בשדות זרים; באים רועי אברהם ורואים איך הם גוזלים, ומיד מעירים להם – "מה אתם עושים – זה גזל!!!"
אומרים להם רועי לוט: "הארץ הזאת הובטחה לאברהם – הוא כבר זקן ואין מי שיירש אותו, ולכן לוט הוא זה שיירש אותו – ולכן כל השדות שלנו!"
חוזרים רועי אברהם לביתם ומספרים לאברהם שרועי לוט רועים בשדות זרים – בא אברהם ללוט ואומר לו **{יג, ט} וגם ללוט ההלך את אברם היה צאן ובקר ואהלים** – "לא רוצה לראות אותך יותר פה!"
אם לוט באמת היה אוהב חסד, מה הוא היה צריך לומר לאברהם ? – "אין בעיה דוד, אני ברגע זה מפסיק לגנוב – לא ידעתי שזו כזו פרוצדורה! – 'אני לעזוב אותך?!' – בחיים לא!" – ובמקום זה מה הוא עושה? אומר לו "להתראות" והולך לסדום;
{י} וישא לוט את עיניו וירא את כל ככר הירדן כי כלה משקה לפני שחת יהוה את סדם ואת עמרה כגן ה' כארץ מצרים באכה צער: {יא} ויבחר לו לוט את כל ככר הירדן ויסע לוט מקדם ויפרדו איש מעל אחיו.
<u>נשאלת השאלה</u> – מה יש לך לחפש בסדום, הרי אתה אוהב חסד?! אתה אוהב להכניס אורחים?!
בואו נראה פס' שקראנו בפרשת שבוע שעבר;
בשעה שארבעת המלכים כובשים את החמשה, ותופסים את לוט בשבי – אומרת התורה **{יד, יב} ויקחו את לוט ואת רכשו בן אחי אברם וילכו והוא ישב בסדם;**
<u>נשאלת השאלה</u> – כך כותבים פסוק – קודם תכתוב מי הוא?!
אלא, לוט ורכושו זה 'חתיכה אחת' – אי אפשר להפריד אותם!
יש אנשים שעובדים בבורסה ליהלומים – אם תיכנסו לשם תיראו, שיש להם כבל שקשור בין התיק למכנסים – שאם יבוא מישהו לגנוב להם את התיק, הוא יצטרך גם להוריד לו על הדרך את המכנסיים☺ - הם עומדים בתפילת 18, כל רגע הם בודקים עם הכבל עוד קשור!
אם ככה, הכנסת אורחים אצל לוט זה כלל לא היה ניסיון בשבילו – זה היה מבחינתו 'שטח כבוש' – בדיוק כמו שיצר הרע לא ינסה אותנו בהנחת תפילין.
אם כן, במה יצר הרע בכל זאת ינסה להכשיל אותנו? בדברים שאנחנו איתם ב'מגרש ההתמודדות' – לשון הרע, ביטול תורה וכד'.
<u>אומר **הרב דסלר**</u> – 'מגרש ההתמודדות' של לוט, היה בממון – ואיפה ? כשהגיעו אברהם, שרה ולוט לגבול מצרים [ולוט כידוע הלך עם אברהם על מנת לרשת אותו], ושואלים את אברהם "מי זאת הגברת שאיתך?" – "זאת אחותי" – אמרו המצרים: "אה, מי שיתן אותה למלך יקבל הרבה מתנות" – מה היה צריך לוט להגיד באותו הרגע ??? – "זאת לא אחותו – זו אחותי!" – ובאותו הרגע היו הורגים את אברהם ואת כל המתנות שהיו מיועדות לאברהם, הוא היה מקבל! – כאן התמודד לוט עם ניסיון הממון – 'האם להלשין כעת על אברהם ולקבל הרבה כסף, או לסגור את הפה ולא להגיד מילה' – כאן היה 'מגרש ההתמודדות' של לוט!
{יט, כט} ויהי בשחת אלקים את ערי הככר ויזכר אלקים את אברהם – מה הוא זכר??? לא את הכנסת האורחים – אלא אומר רש"י – **ויזכור אלקים את אברהם.** מהו זכירתו של אברהם על לוט, נזכר שהיה לוט יודע ששרה אשתו של אברהם, ושמע שאמר אברהם במצרים על שרה אחותי היא, ולא גלה הדבר, שהיה חס עליו, לפיכך חס הקב"ה עליו.

(ברוך שאמר)

בדרך הדרוש

ויבקע עצי עולה (כב, ג)
במדרש "לכן בקע הים לפני בני". וצ"ל דמבואר בשל"ה הק' ז"ל דמתחילה לא רצה הים להיבקע דעדיין לא הגיע הזמן ת' שנים לצאת ממצרים, ובקע אח"כ כי הגלות התחיל משנולד יצחק ונשלם הזמן, אמנם המפרשים הקשו הא נאמר 'כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם' ויצחק היה בארץ ישראל אשר מוחזקת לנו מאבותינו, ותירצו דאתיא כמ"ד דא"י אינה מוחזקת לנו. והנה בתפארת יהונתן כתב דלכן בקע אברהם עצי העולה בביתו, ולא היה יכול ליקח עצים על הדרך מאיזה אילן, דמבואר בע"ז (נג, ב) דאין לך אילן שלא עבדו בו עכו"ם, ומחובר (נעבד) אסור לגבוה, לכן בקע עצים מאילן שלו שלא עבדו בו עכו"ם. עי"ש. והנה מבואר שם בש"ס דלמד"א דא"י מוחזקת לנו לא היו יכולים לאסור שום אילן, דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו. א"כ אי נימא דא"י מוחזקת לנו מאבותינו, כיון שנפלה בחלקו של שם כשחילק נח את הארץ לבניו כפי שכתב רש"י בפ' לך עה"פ והכנעני אז בארץ, עי"ש, א"כ מעולם שייך אר"י לבני"ו ולא היו יכולים העכו"ם לאסור שום אילן.וא"כ מדבקע אברהם עצים מאילן שבביתו ולא לקח עצים בדרך, ע"כ צ"ל דס"ל דאר"י אינה מוחזקת לנו, והי' יכולים לומר דהגלות התחיל משנולד יצחק ונשלם הזמן, וזש"א המדרש ויבקע עצי עולה בביתו ואח"כ הלך אל המקום וכו' ע"כ דס"ל דא"י אינה מוחזקת לנו, לכן שפיר בקע הים לפני בנ"י דנשלם הזמן כבר. (בנין דוד)

ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה אשר יאמר היום בהר ה' יראה. (כב, יד) הפסוק הזה הוא קשה כמו שהאריכו בו המפרשים. ויש לפרשו על פי מה דאיתא במסכת עבודה זרה דף מ"ה בכל מקום שאתה מוצא הר גבוה וגבעה וכו' דע שיש שם עבודה זרה עיין שם. והנה אמרו רבותינו ז"ל דהר המוריה בקעה היה ורמו רמז לו הקב"ה ונעשה הר גבוה. לפי זה יש לומר דהכי פירושו ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה וקשה הא קיימא לן דאין לך הר וגבעה שלא נעבד שם עבודה זרה ומחובר אסור לגבוה. ומתרץ הפסוק אשר יאמר היום בהר ה' יראה. היום דייקא רצה לומר דהיום נעשה הר על ידי שרמז לו הקב"ה כנזכר לעיל. דאלו קודם לכן בקעה היה ולא נעבד שם עבודה זרה מעולם: (חנוכת התורה)